

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski Fakultet
Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

Narkoterorizam: društvena konstrukcija ili stvarna prijetnja

Student: Katarina Nekić

Mentor: dr. sc. Mirko Bilandžić, izv. prof.

U Zagrebu, 7. lipnja 2017.

Sadržaj

Sadržaj

Uvod	3
Teorijski okvir	5
Sigurnosne studije.....	5
Konstruktivizam.....	7
Socijalni konstruktivizam.....	8
Ideološki faktori.....	10
Narkoterorizam	13
Uvod.....	13
Terorizam.....	15
Organizirani kriminal.....	18
Veza između terorizma i organiziranog kriminala.....	19
Raširenost i opasnost droga.....	22
Nositelji aktivnosti.....	25
Primjeri narkoterorizma	30
Metodologija.....	30
Kolumbija- FARC, ELN i AUC.....	30
Kurdistsanska radnička stranka.....	37
Irska republikanska armija.....	40
Hezbollah.....	43
Al Qa'ida i pokret Taliban.....	46
Pobunjeničke skupine Manipura.....	50
Zaključak	53
Sažetak	55
Literatura	56

Uvod

Pritisak koji je razorio granice, nazvan globalizacijom, postigao je da su danas gotovo sva društva u cijelosti otvorena- materijalno i intelektualno, a termin Karla Poppera otvorenost otvorenog društva danas ima drugačiju konotaciju, on je viđen kao neplanirana i neočekivana nuspojava 'negativne globalizacije', odnosno „selektivna globalizacija razmjene i kapitala, nadzora i informacija, te nasilja, oružja, zločina i terorizma“ (Bauman, 2007: 7). Upravo unutar kompleksne globalne mreže nastale modernom komunikacijom, transportom i informacijskim tehnologijama dolazi do razvoja netradicionalnih prijetnji. Te prijetnje su instrument kojim se koriste grupe sponzorirane od strane država i nedržavni akteri koji operiraju unutar država, ali i iznad granica suverene države, primjerice kriminalne organizacije i terorističke grupe koje ne mare za međunarodne zakone i standarde (Singh i Nunes, 2013). Očigledno je da terorizam, organizirani kriminal i droge predstavljaju prijetnju stabilnosti današnjeg svijeta. U ovom radu će se istraživati veza između te tri prijetnje sigurnosti, točnije veza između terorizma i organiziranog kriminala vezanog uz proizvodnju, krijumčarenje i prodaju ilegalnih droga, te će se ona u ovom radu nazivati narkoterorizmom.

Iako su terorizam i droge prisutni u raznim oblicima i stupnjevima kroz povijest, pomaknuti su u središte svjetske političke agende početkom 20. stoljeća. U 80-im godinama prošlog stoljeća dolazi do pojave termina narkoterorizam¹, a krajem Hladnog rata aktivnosti organiziranog kriminala uvelike postaju izvor financiranja terorističkih grupa. Zatim, devedesetih godina 20. stoljeća korištenje kriminala postaje važan faktor u evoluciji terorizma, što dovodi do detaljnijeg proučavanja veze kriminal-teror (Singh i Nunes, 2013). Veza između kriminalnih organizacija i terorista postoji gdje se javlja pragmatična kolaboracija od koje obje strane imaju koristi, ona uključuje različite aktere koji imaju različite ciljeve, ali zajednička nastojanja. Terorističke organizacije se koriste utemeljenim kriminalnim mrežama kako bi došle do opskrbe specijalnim uslugama². Riječ je o uslugama kao što su krivotvorenje dokumenata, usluge računovođa, pravni savjeti, veza s potkupljivim službenicima, trgovina i krijumčarenje ljudi, te opskrba oružjem (Gallagher, 2014). Postoji sumnja da je suradnja terorističkih organizacija s

¹ Ušao je u uporabu nakon što ga je 1983. godine upotrijebio tadašnji predsjednik Perua Fernando Belaunde Terry kako bi opisao akte nalik terorističkim, odnosno napad narkokartela na državne policijske snage za suzbijanje narkotika (Hartelius, 2008).

² Također, zahvaljujući razvoju tehnologije i financijske industrije, otvorile su se mogućnosti za razvoj novih kriminalnih sektora- cyber zločini (Rollins i Wylar, 2010).

krijumčarima droge sve češća. Prema podacima agencije Sjedinjenih Američkih Država zadužene za suzbijanje droge (*Drug Enforcement Administration – DEA*), broj stranih terorističkih organizacija uključenih u globalnu razmjenu droge narastao s 14 grupa 2003. na 18 u 2008. godini (navedeno u: Rollins i Wyler, 2010), dok je prema izvještaju iz 2015. godine broj stranih terorističkih organizacija povezanih s trgovinom droge iznosio 22 (37%) od ukupno 59 stranih terorističkih organizacija (*Drug Enforcement Administration- U.S. Department of Justice*, 2016). Izvještaji DEA-e uključuju samo strane terorističke organizacije (*Foreign Terrorist Organizations- FTO*), odnosno ne-američke organizacije, koje su uključene u terorističke aktivnosti, ili terorizam, ili posjeduju sposobnost i nakanu da se uključe, a prijetnja su sigurnosti državljanima SAD-a ili nacionalnoj sigurnosti SAD-a (prijetnja obrani, međunarodnim odnosima, ili ekonomskim interesima) (*U.S. Department of State*, 2017). Broj terorističkih organizacija globalno je mnogo veći, prema globalnoj bazi terorizma (*Global Terrorism Database*, 2017) ukupno ih je 865. Ne postoji baza podataka o povezanosti tih grupa s narkoticima, stoga ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je riječ o globalnom problemu.

Jedan od često navođenih teoretičara narkoterorizma Jonas Hartelius tvrdi kako su osim porasta broja terorističkih organizacija koje se povezuju s trgovinom droge, uočljive i druge manifestacije narkoterorizma, kao što su „povećana produkcija droge i rasprostranjena zloupotreba droga, te raširenost kriminala vezanog uz droge, prijetnja vladavini prava, sigurnosti i zdravlju građana, pranje novca, uključivanje aktera iz kriminalnog područja u legalnu ekonomiju i financiranje terorizma“ (Hartelius, 2008: III). Upravo se u tome očituje važnost istraživanja fenomena narkoterorizma, ispostavi li se da je to nova globalna prijetnja, onda ne postoje samo uobičajeni mnogobrojni rizici koje donosi terorizam, već je on povezan i s opasnostima koje donose droge. Sam terorizam je smatran jednom od najopasnijih političkih i sigurnosnih pojava suvremenog svijeta, ali i iznimno kompleksnim fenomenom. Za efikasnu borbu protiv terorizma, njegovo reduciranje ili čak eliminaciju, potrebno je temeljito poznavanje tog fenomena (Bilandžić, 2010). Konstruktivistički pristup je savršen alat za istraživanje veze između terorizma i narkotika zato što je glavno pitanje u vezi tog odnosa - Je li on stvarna prijetnja sigurnosti ili društvena konstrukcija? U ovom radu će se istražiti je li narkoterorizam uistinu ozbiljna novonastala prijetnja međunarodnoj sigurnosti ili fenomen koji ovisi o specifičnom kontekstu, odnosno rijetka i relativno zanemariva pojava, ali ga moćni akteri,

kao na primjer administracija SAD-a, koriste kako bi opravdali korištenje izvanrednih mjera pod krinkom borbe protiv terorizma.

Teorijski okvir

Sigurnosne studije

Prije svega, što je sigurnost? Teško je odrediti ovaj apstraktni i vrijednosti koncept kojim su svi ljudi svakodnevno opterećeni, ali rijetko razmišljaju kako bi ga definirali, te za svakoga sigurnost predstavlja nešto drugo. Znanstvenici također imaju problem pri točnom definiranju sigurnosti, neki ju uspoređuju s ljepotom- „kao subjektivan i elastičan pojam, koji znači točno ono što subjekt želi reći“, odnosno stručnije: sigurnost je „u suštini osporavan koncept, za koji, prema definiciji, ne može postojati konsenzus oko njegovog značenja“, a većina teoretičara međunarodnih odnosa se ipak slaže s radnom definicijom da sigurnost „uključuje odsutnost prijetnji vrijednostima“ (Williams, 2008:1). Tradicionalno proučavanje sigurnosti je također bilo u okviru međunarodnih odnosa, odnosno sigurnost, shvaćena kao sigurnost država kojoj su prijetnju predstavljala prvenstveno vojna ugrožavanja od strane drugih država, je bila predmetom proučavanja strateških studija (Bilandžić, 2010). Za vrijeme Hladnog rata glavni pristup proučavanju sigurnosti je bio politički realizam, vladala je preokupiranost s 4 slova S- država (eng. state), strategija (eng. strategy), znanost (eng. science) i *status quo*. Naime, države su bile jedini subjekt i jedini objekt ugrožavanja, strategije su se koristile kako bi se osmislili najučinkovitiji načini za korištenje prijetnji i vojne sile, a strogi znanstveni principi (pogotovo iz prirodnih znanosti, kao što su fizika i kemija) su bili bitni u proučavanju svjetske politike. Također, bitna preokupacija unutar tradicionalnog pristupa izučavanja sigurnosti je bilo održati *status quo*, sprječavanjem radikalnih i revolucionarnih promjena unutar međunarodnog društva (Williams, 2008). Politički realizam pretpostavlja da ljudske odnose karakteriziraju sklonost udruživanju, egoizam i centrizam moći, te kako bi se izbjegla anarhija zbog egoističnih i moći žednih ljudskih bića, potrebno je ojačati veze unutar grupe i uvesti centralni autoritet koji će uspostaviti red odnosno državu, kojom su ljudi zaštićeni od anarhije (Wohlforth, 2010). Unutar države građani su navodno zaštićeni od unutrašnjih prijetnji sigurnosti, ali nisu od vanjskih koje su glavni fokus unutar ovog pristupa. Ako se isti principi relativizma prenesu na međunarodnu razinu, prema kojima su države po prirodi sebične i željne sve više moći, budući da je to temeljna

odlika cjelokupnog čovječanstva, najveći problem je što ne postoji centralni autoritet koji će uspostaviti red između država, te je stoga prema realistima cijeli internacionalni sistem zao, a sve su države ugrožene potencijalnim neprijateljstvom i ratom međusobno (Elman, 2008). Ovo je gledište odgovaralo svijetu koji je u to doba bio suočen s Hladnim ratom. Krajem 20. stoljeća dolazi do promijene u izučavanju sigurnosti, tradicionalni pristup se preispituje, te dolazi do ustanovljavanja sigurnosnih studija kao istraživačkog okvira za cjelovito istraživanje sigurnosti (Bilandžić, 2010). Ključni rad koji je utjecao na razvoj sigurnosnih studija je knjiga Barry Buzana *People, States and Fear* (1983) u kojoj autor tvrdi kako „sigurnost nije samo pitanje država, već je povezana sa svim ljudskim kolektivitetima“ (navedeno u: Williams, 2008: 3). Također, Buzan predlaže da bi se sigurnost trebala promatrati na tri razine: individualnoj, državnoj (nacionalnoj) - koja je ujedno i najvažnija jer određuje druge dvije, te međunarodnoj (navedeno u: Bilandžić, 2010). No, osim ovog pristupa gdje referentni objekt sigurnosti uključuje tri razine i njihovu interakciju, danas postoji nekoliko pristupa koji se razlikuju u određivanju referentnog objekta sigurnosti: primjerice pristup 'ljudske sigurnosti' gdje je fokus na ljudskim bićima, zatim pristup koji naglašava okoliš kao najvažniji aspekt jer ljudska egzistencija ovisi o njegovoj egzistenciji. Zatim, vrlo bitan koncept društvene sigurnosti koji se, osim kao dimenzija nacionalne sigurnosti, sve više počeo promatrati kao samostalni referentni objekt sigurnosti. Važnost mu se pridaje jer se društvena sigurnost bavi pitanjima očuvanja identiteta, tako je moguće i suvremeni terorizam promatrati u okviru koncepta društvene sigurnosti- islamski fundamentalizam koji je povezan sa utjecajem 'westernizacije' i globalizacije, te strahom od gubitka islamskog identiteta, zatim baskijski, irski, palestinski i drugi terorizmi koji su iskaz sukoba različitih identiteta i borbe za vlastiti identitet (Bilandžić, 2010). Osim proširivanja fokusa na nove referentne objekte sigurnosti, Buzan kritizira dotadašnji fokus na vojnoj sili kao jedinom tipu ugrožavanja, te tvrdi da na sigurnost utječu faktori iz pet glavnih područja, a to su: vojno, političko, ekonomsko i socijalno područje, te područje okoliša (Williams, 2008). Netradicionalni problemi sigurnosti su pomaknuti u središte međunarodnih odnosa, a ove prijetnje su po prirodi nacionalne i transnacionalne, te su sposobne kreirati razarajući politički, vojni i ekonomski učinak potkopavajući zakon i red određene nacije-države (Singh i Nunes, 2013). Tako su dvije netradicionalne prijetnje; nasilje povezano s kriminalnim aktima (27 %), i terorizam (15%) , na rang-listi opasnosti i ugrožavanja prema istraživanju provedenom na *The University of British Columbia*, 2005. godine, iznad rata (8%) koji je bio smatran glavnom prijetnjom unutar tradicionalnog pristupa

(Bilandžić, 2010). Netradicionalne prijetnje su mobilne i fluidne te se prelijevaju na šire geografsko područje i u širi politički kontekst s povećanim posljedicama za cjelokupnu svjetsku sigurnost. Zbog konstantnog rasta i širenja prijetnji, te zbog šireg obujma aktera, korištenje tradicionalnog pristupa u borbi protiv ovih prijetnji je neučinkovito (Singh i Nunes, 2013).

Konstruktivizam

Dakle, za vrijeme Hladnog rata glavni pristup izučavanju sigurnosti je bio politički realizam, no završetkom Hladnog rata dolazi do pojave radova netradicionalnih pristupa studija sigurnosti (Karacasulu i Uzgören, 2007). To su bili radovi kopenhaške i velške škole, radovi s feminističkim pristupom i poststrukturalni radovi, koji su predstavljali izazov dotadašnjim zaključcima realista. Čak i za razumijevanje završetka Hladnog rata, najbolje objašnjenje nudi netradicionalni pristup unutar studija sigurnosti-konstruktivizam. Konstruktivisti Friedrich Kratochwil i Alexander Wendt tvrde da su konstruktivistički pristupi sposobni utvrditi pravce strukturalnih promjena koji su, omogućeni od strane strateških aktera svjetske politike, najvjerojatnije doveli do kraja Hladnog rata (Williams, 2008). Treba naglasiti kako konstruktivizam nije teorija, „već pristup društvenom istraživanju koji je osobito važan i podesan kao sredstvo kritike široko zastupljenih empirijskih i normativnih teorija, koji tako shvaćen vrijedi za sva polja društvenog istraživanja i prigodan je za proučavanje bilo kakvih društvenih odnosa“ (Kolodziej, 2011: 206). Dakle, u ovom radu, kako bi se istražilo koje su strukturalne promjene i uvjeti doveli do konstruiranja narkoterorizma, pod pretpostavkom da je narkoterorizam društvena konstrukcija, koristit će se konstruktivistički pristup. Upravo iz razloga što fenomen terorizam, a time i njegova izvedenica narkoterorizam, nije univerzalan za sva društva, ni generički, te ovisi o kontekstu, konstruktivistički pristup se čini primjerenim alatom za istraživanje ovog fenomena. Naime, iako postoji nekoliko varijacija konstruktivističkog pristupa, svi konstruktivisti su ujedinjeni u izbjegavanju univerzalnih i analitičkih definicija. Također, središnja je zajednička pretpostavka konstruktivističkih pristupa sigurnosti da je sigurnost društvena konstrukcija (Williams, 2008). Pri objašnjavanju što bi značilo konstruirati nešto, poslužit će nam definicija Karin Fierke: „Konstruirati nešto je čin kojim subjektom ili objektom postaje nešto što inače ne bi postojalo“ (navedeno u: McDonald, 2008:61). Društveni konstrukti se promatraju uz

pretpostavku da oni s vremenom podliježu bezgraničnim preformulacijama aktera, odnosno oni nisu promatrani kao statični koncepti vezani uz nepromjenjive uvjete, kao što su ih vidjeli realisti i neorealisti (Kolodziej, 2011). Budući da su promijene uočljivije i brže u današnjem globaliziranom svijetu, ne bi imalo smisla fenomene proučavati kao statične, pogotovo ne novonastali fenomen narkoterorizam.

Kao što je već istaknuto, to nije teorija međunarodnih odnosa ili sigurnosnih studija, već prije šira sociološka teorija koja može poslužiti kao pristup studijama sigurnosti, iznimka je kopenhaska škola čiji se pristup konstrukciji sigurnosti temeljen na 'govornom aktu' koji određuje posebne probleme ili aktere kao egzistencijalne prijetnje (McDonald, 2008). Glavni principi pristupa koji su preuzeti iz sociološke teorije su: svijet je društveno utemeljen putem intersubjektivnih interakcija, agenti i strukture su međusobno utemeljeni, a ideološki faktori su uglavnom središnji za konstituiranje i dinamiku svjetskih politika. Stajalište da je svijet društveno utemeljen i da su agenti i strukture međusobno utemeljeni ukratko će se objasniti u odjeljku o sociološkom konstruktivizmu, a zatim će se predstaviti ideološki faktori koji su smatrani bitnima za konstrukciju fenomena narkoterorizam- kultura, norme, identitet i religija.

Socijalni konstruktivizam

Konstruktivizam se razvio u okviru šire sociološke teorije, a sljedeće teorije se smatraju kategorijama socijalnog konstruktivizma: egzistencijalistička sociologija, simbolički interakcionizam, a najčešće etnometodologijska i fenomenologijska sociologija. Sociološki konstruktivizam je postao popularan knjigom Petera L. Bergera i Thomasa Luckmanna *The Social Construction of Reality* (1967), u kojoj su autori pokušali proširiti utjecaj fenomenološke sociologije na socijalne strukture i institucije (Ritzer, 1997). Temeljna tvrdnja njihovog rada je da je zbilja društveno konstruirana i da je zadaća sociologije znanja analizirati taj proces (Berger & Luckmann, 1992). Ritzer u knjizi *Suvremene sociologijske teorije* (1997) spominje utjecaj filozofskih razmišljanja Alfreda Schutza na Bergera i Luckmanna, koji su preveli Schutzova razmišljanja u pojmove glavnog tijeka sociološke teorije. Naime, Shutz je tvrdio da socijalni akteri konstruiraju socijalni svijet svojom aktivnošću, što je glavna pretpostavka konstruktivizma. Akteri svjesnom aktivnošću konstruiraju socijalni svijet, no te konstrukcije, odnosno društvene sile ograničavaju daljnju kreativnost. Isto kao Shutz, Berger i Luckmann započinju

analizu na individualnoj razini svakodnevnog života, koju ljudi doživljavaju kao uređenu stvarnost. Ta socijalna stvarnost se čini kao nametnuta akteru i već objektivizirana, a najznačajnije sredstvo kojim se uspostavlja objektivizacija je jezik, kojem to uspjeva uspostavljanjem reda u okviru u kojem navedeno ima smisla i gdje svakodnevni život ima smisao. Oni vide društvo kao kulturni proizvod svjesnih procesa aktera, a ljude kao proizvod društva koji sami stvaraju (Ritzer, 1997).

Anthony Giddens u svojoj teoriji strukturacije, koju je predstavio u knjizi *The Constitution of Society* (1984), pristupa agentu i strukturi kao zajednički utemeljenima, tvrdeći kako konstituiranje agenata³ i struktura nisu dva samostalna skupa fenomenal dualizam, već da oni predstavljaju dualnost. Tvrdi da su strukturalna svojstva socijalnih sistema istovremeno sredstva i proizvodi praksi. Giddens iznosi mišljenje kako se unutar društvene analize, pojam struktura odnosi na: „strukturirajuća svojstva koja omogućavaju 'spajanje' vremena-prostora u socijalne sisteme, svojstva koja čine mogućim postojanje očigledno sličnih socijalnih praksi u različitim rasponima vremena i prostora, koja im posuđuju 'sistemički' oblik“ (Giddens, 1984:17). Jedna od bitnih razlika između ova dva pristupa je u shvaćanju karaktera akcija agenata. Ritzer u svom pregledu *Suvremenih socioloških teorija* (1997) navodi kako Burger i Luckmaan tvrde da, iako ljudi gube iz vida postojanje dijalektičkog odnosa koji postoji između njih samih i njihovih proizvoda, društveni svijet je ipak proizvod svjesnih procesa. S druge strane, ističe Giddensovo zapažanje kako većina naših akcija nisu izravno motivirane, te su uglavnom nesvjesne, ali imaju veliki utjecaj na naše ponašanje. Giddens ne naglašava toliko svijest, koliko dijalektiku koja postoji između aktivnosti i uvjeta u vremenu i prostoru. Također, akciju povezuje uz moć, tvrdi da moć prethodi subjektivnosti, budući da svaka akcija uključuje moć ili sposobnost da se situacija izmjeni, a struktura je uvijek istovremeno ograničavajuća i omogućavajuća (Ritzer, 1997).

Iako razlike unutar pristupa postoje, zajedničko je svim pristupima unutar socijalnog konstruktivizma da teže objasniti proces koji ljudi prolaze kako bi objasnili i opisali svijet (i sebe), a to razumijevanje svijeta je produkt povijesno situiranih promjena između ljudi te je stoga potrebno uključiti povijesnu i kulturnu bazu kao bitne stavke konstrukcije svijeta (Gergen, 1985). Ljudi razvijaju znanje o svijetu svakodnevnom

³ Budući da su pojmovi izravno neprevodivi na hrvatski, u hrvatskom izdanju knjige *Suvremena sociološka teorija* nudi se kraće tumačenje značenja pojmova. „Agent“ – „smisljena osoba sposobna za djelovanje (akciju)“. Dok „akcija“ – „opisuje realiziranu akciju, djelovanje, odnosno svršen čin, najčešće rutinskog karaktera“ (Ritzer, 1997: 391).

interakcijom i pregovaranjem o značenjima, a to shvaćanje svijeta može imati različite oblike u različitim grupama, te u skladu s tim može poticati različite akcije (Ajduković, 2008). Također, bitno obilježje socijalnog konstruktivizma je radikalna sumnja u tzv. *zdravorazumski svijet*, potrebno je napustiti vjerovanja da općeprihvaćene kategorije ili razumijevanja dobivaju priznanje putem promatranja. Jedan od primjera zašto bi trebali sumnjati u konvencionalno znanje je socijalna konstrukcija roda, naime Kessler i McKenn (1978) su ispitali razne varijacije u načinu na koje različite kulture i supkulture razumijevaju rod. Zaključili su da su obilježja za pojmove muškarac i žena nejasna, stoga su predložili alternativna sredstva razumijevanja razlika između rodova, ili napuštanje ove distinkcije u potpunosti (Gergen, 1985).

Ideološki faktori

Bitno je uključiti ideološke faktore: kulturu, norme, identitet i religiju u ovu analizu, budući da su ti faktori društvene proturječnosti koje su, uz ekonomske razlike, najčešće spominjani faktori koji utječu na ugrožavanja, a pogotovo na terorizam. Pojam kultura potječe iz antropologije, ali se udomio i u drugim društvenim i humanističkim znanostima, unutar kojih je vrlo vjerojatno postao najšire upotrebljavanim pojmom (Čačić-Kumpes, 1999). Nama je najprimjerenija definicija ona koju suvremeni sociolozi najviše prihvaćaju, to je definicija Ralpa Lintona, prema kojoj se na kulturu gleda kao na „ukupan način života ljudi“, te u tom značenju kultura praktički uključuje cjelinu predmeta sociologije, a definicija glasi: „Kultura jednog društva je način života njegovih pripadnika; zbirka ideja i navika što ih uče, dijele i prenose iz naraštaja u naraštaj“ (navedeno u: Haralambos i Holborn, 2002: 884). Kultura je vrlo širok pojam, te postoje razni tipovi definicija, no svi tipovi se mogu podijeliti na dvije dimenzije kulture: kognitivno-deskriptivnu i preskriptivnu dimenziju. Ove dvije dimenzije kulture su uvijek blisko povezane, te ih se kao takve treba promatrati. Kognitivna i deskriptivna dimenzija kulture obuhvaćaju društvena vjerovanja i predodžbe prirode i društvene zbilje, to su zapravo slike svijeta i života koje pomažu pri objašnjavanju i definiranju individualnih identiteta, društvenih zajednica te prirodnih fenomena, dok preskriptivna dimenzija kulture, kao skup vrijednosti, ukazuje na idealne ciljeve koje treba slijediti, i ujedno je skup normi, odnosno načina djelovanja definicija uloga, pravila i moralnih principa (Crespi, 2006).

Upravo „vrijednosti i norme zajedno određuju ponašanje u pojedinoj kulturi“ (Giddens, 2007:22). Uz pojam identitet, norme su prema konstruktivistima najistaknutija ideološka dimenzija svjetske politike. Norme, kao zajednička očekivanja o primjerenom i legitimnom ponašanju aktera s određenim identitetom, se često koriste u dominantnim idejama o tome što čini primjereno ponašanje za glavne članove međunarodnog društva, tj. države. Naime, provedena su razna konstruktivistička istraživanja kako bi se utvrdilo kako se međunarodne norme razvijaju, te kako se stvaraju ograničenja za primjerena ponašanja država (McDonald, 2008).

Pojam identitet se odnosi na ono što ljudi misle da jesu, odnosno na ono što smatraju svojim najvažnijim obilježjem. Identitet se najčešće povezuje s nacionalnom i etničkom pripadnošću, seksualnom orijentacijom, rodom i klasom. Iako se identitet odnosi na pojedince, povezan je sa društvenim skupinama kojima pripadaju pojedinci i s kojima se oni identificiraju (Haralambos i Holborn, 2002). Pri znanstvenoj analizi identiteta bi se trebalo odreći namjere da se fokusira na pronalazak točne definicije određenog identiteta, kao što je primjerice kulturni identitet neke skupine. Umjesto točnih definicija i određivanja sadržaja identiteta, trebamo ga promatrati kao društvenu konstrukciju, pri čemu je jedino primjereno pitanje: „kako i zašto je u tom trenutku i u tom kontekstu proizveden, održan ili odbačen određeni identitet“ (Čačić-Kumpes, 1999: 10). Koliko je korisna konstruktivistička analiza možemo vidjeti u primjeru invazije na Irak 2003. godine, gdje je u analizama fokus bio isključivo na materijalnim odlikama aktera, a uloga identiteta i normi je bila zanemarena. S druge strane, da je korišten konstruktivistički pristup, obuhvatio bi se utjecaj koji su norme i identitet imali na režim Saddama Husseina kao prijetnju globalnoj ili regionalnoj sigurnosti (Williams, 2008).

Uz pojam kultura usko je vezan pojam religija, koji je također ideološki faktor uključen u ovu konstruktivističku analizu fenomena, budući da znatan udio suvremenog terorizma ima vjerska obilježja. Religija „ima veliki utjecaj na ljude budući da pripovijesti mitskog i religijskog tipa sadrže opća poimanja svijeta i ljudskog života koja utječu na zajedničke društvene predodžbe, vrijednosti i pravila“, dok je mit: „najstariji modalitet simboličke organizacije svijeta i ljudskih mijenja koji se pojavio u obliku bajkovitih pripovijetki o božanskim ili polubožanskim bićima te kao objašnjena podrijetla kozmosa, značenja života i moralnih temelja.“, također: „Mit kao oblik predočavanja i proizvodnje značenja, koji je ukorijenjen u kolektivnom iskustvu, je ujedno odraz zbilje, a i element koji ju tvori.“ (Crespi, 2006: 86). Samu granicu između mita i religije teško je precizno

odrediti, no mit je gotovo uvijek izvorna matrica velikih religijskih koncepcija, a mitološki elementi općenito nastavljaju trajati u formi religija koje su se jasno uobličile u povijesnoj epohi nakon arhajske ili pretpovijesne mitske epohe. Unutar religija se događa afirmacija duhovnosti koja je odvojena od magijskih dimenzija mitološke misli i manje je suprotstavljena formama filozofske racionalnosti. Sociološka definicija religije ovisi o pristupu istraživanja, tu se naime radi o tome da se sociologija religije razvija uglavnom u dva pravca: *funkcionalističkom* (naglašava funkciju integracije religije u društveni sustav) i *fenomenološkom*⁴ (religija se promatra kao jedan od konstantnih elemenata koji sudjeluju u konstrukciji društvene zbilje) (Crespi, 2006).

⁴ P.L. Berger i T. Luckmann ističu kako religija ima primarnu funkciju u procesu konstrukcije društvene zbilje jer ona omogućuje da se određeni poredak nametne iskustvu i da se pojedinca zaštiti od anomalije i neodređenosti svijeta (Crespi, 2006).

Narkoterorizam

Uvod

Pojam narkoterorizam prvi put je upotrijebio tadašnji predsjednik Perua Fernando Belaúnde Terry, 1983. godine, kako bi opisao teroristički tip napada usmjeren na državne policijske snage za suzbijanje narkotika (Hartelius, 2008). Tada je pojam označivao „pokušaje trgovaca drogom da utječu na vladinu politiku putem nasilja i zastrašivanja, također i ometanje provedbe zakona i pravne administracije sustavnim prijetnjama i nasiljem“ (Haupt, 2009: 1). Dvije godine nakon te izjave, 1985. godine, došlo je do događaja koji je odjeknuo u javnosti- Medellin kartel se udružio s terorističkom grupom M-19⁵ u napadu na Vrhovni sud u Bogoti, čime je ubijeno jedanaest sudaca, s ciljem sprečavanja izručenja nekoliko glavnih kokainskih profitera (Hartelius, 2008). Već time uviđamo da narkoterorizam obuhvaća i više od kriminalnih narkoskupina koje se koriste nasiljem i terorom kako bi utjecale na nestabilnost vlade i države, ono obuhvaća i savez između tih skupina i pobunjeničkih ili terorističkih skupina. Upravo definicija iz *Enciklopedije terorizma* (2007) naglašava udruživanje, odnosno narkoterorizam je: „savez između proizvođača droge i pobunjeničkih skupina koje vrše terorističke akte“, autori također ističu kako grupe uključene u savez, odnosno uzgajivači, trgovci drogom i terorističke skupine, iako imaju različite krajnje ciljeve, vrlo često imaju određene zajedničke ciljeve: destabilizaciju vlade, uspostavljanje discipline među uzgajajima i izostanak uplitanja policije i vojske (Combs i Slann, 2007:191). Danas pojam ima dvije glavne primjene: prva opisuje narkoskupine koje se koriste metodama terorista kako bi zaštitile operacije, a druga se odnosi na terorističke organizacije uključene u trgovinu drogom kako bi financirale svoje operacije koje su vođene ideologijom. Definicija koje uključuju obje primjene ima mnogo, a jedna od najširih je definicija *Oxfordskog rječnika* (1999): „Narkoterorizam je terorizam povezan s trgovinom ilegalnih droga.“ (navedeno u: Hartelius, 2008:2). Iz te definicije ne doznajemo mnogo o narkoterorizmu, zato Hartelius nudi širu definiciju, on vidi narkoterorizam kao: „dio ilegalnog kompleksa droga, nasilja i moći, gdje se spajaju ilegalna trgovina drogom i ilegalno demonstriranje

⁵ M-19, odnosno Pokret 19. travnja (*Movimento 19 de Abril*), je nastao kao reakcija na rezultat kolumbijskih predsjedničkih izbora 1970. godine. Naime, predsjednički kandidat Rojas Pinilla, predstavnik Nacionalnog narodnog saveza (*Alianza Nacional Popular- ANAPO*), koji je uživao potporu siromašnog urbanog stanovništva, je izgubio. Nezadovoljni ishodom, nekolicina članova ANAPO-a je osnovala M-19, iako se sama stranka javno ogradila od primjene nasilja. M-19 se služio terorističkim napadima punih 20 godina, a njegova lijevo orijentirana ideologija je podupirala siromašne i zahtijevala reformu unutar države, ali ne i socijalističku revoluciju (Combs i Slann, 2007).

moći na način da ugrožavaju demokraciju i vladavinu prava“ (Hartelius, 2008:3). Većina navedenih definicija narkoterorizma ne obuhvaća kontrolu trgovine drogom od strane država, no zato Enrenfeld stavlja naglasak upravo na to. On definira narkoterorizam kao: „korištenje tržišta droge kako bi se omogućilo postizanje ciljeva određenih vlada i terorističkih organizacija“ (navedeno u: Hartelius, 2008:3). Primjeri iz prošlosti gdje su države kontrolirale proizvodnju i tržište droga su Opijumski rat (1839.-1842.) i narkoakcije američke Središnje obavještajne agencije (*Central Intelligence Agency- CIA*) u Jugoistočnoj Aziji 1960-ih i 1970-ih godina. U suvremenim međunarodnim odnosima raspravlja se uglavnom o izvandržavnim elementima koji koriste zaradu od ilegalne trgovine drogom za financiranje protudržavnih akcija (Perković i Mikac, 2002). Tome u prilog ide ova definicija DEA, prema kojoj: „narkoterorizam karakterizira sudjelovanje skupina ili pojedinaca povezanih u opoziranje, pružanje sigurnosti, ili na neki drugi način pomaganje ili podržavanje krijumčarenja droge u nastojanju daljnjeg djelovanja ili financiranja terorističkih aktivnosti” (navedeno u: Björnehed, 2004: 306). Dakle, pojam narkoterorizam se danas koristi kako bi se opisale narkoskupine organiziranog kriminala koje se koriste terorističkim metodama u svrhu distribucije narkotika, također se odnosi i na savez kriminalnih skupina s pobunjeničkim skupinama koje se koriste terorističkim metodama ili na savez s terorističkim skupinama. Koristi se i da bi se opisale aktivnosti vezane uz prodaju narkotika kojima se financiraju teroristički akti, a rijetko se koristi za umiješanost država u posao droga kako bi ostvarile predviđene ciljeve. U ovom radu krećemo od pretpostavke da je narkoterorizam fenomen koji obuhvaća terorizam i organizirani kriminal vezan uz poslovanje s drogama, bilo da se radi o direktnoj suradnji između kriminalnih i terorističkih skupina, kriminalnim aktivnostima terorista vezanih uz droge kojima financiraju terorističke akte, ili o kriminalnim narkoskupinama koje se koriste terorističkim metodama. Budući da u radu stavljamo fokus na terorizam, napominjemo da smo svjesni da u slučajevima gdje se narkoskupine koriste terorističkim aktima ne radi o terorizmu, ali ih uključujemo u analizu jer se često spominju kao primjer narkoterorizma⁶.

⁶ Perković i Mikac navode primjer Južne Amerike (Kolumbija i Peru) gdje su narkobosovi ušli u politički proces zahvaljujući zaradi od droga i terorističkim metodama, no njihov glavni cilj je bio izbjeći izručenja SAD-u i stvoriti bazu u lokalnom stanovništvu naspram neprijatelja. Također, navode primjer Afganistana gdje su predstavnici izvršne vlasti došli do pozicija mješavinom terora i nasilja, političkom trgovinom, a to je djelomično financirano zaradom od poslova drogama. Ističu kako ti primjeri ne predstavljaju narkoterorizam u njegovoj srži, već druge oblike teških kaznenih djela. Treba imati na umu kako svaki slučaj treba proučavati zasebno te da se razni subjekti u svojim akcijama povremeno služe tzv.

Vežu između terorizma i ilegalnog poslovanja drogom neki ne smatraju ozbiljnom prijetnjom te tvrde kako se veza preuveličava iz političkih razloga. Primjerice, Damask i Miler tvrde kako je ta veza zapravo „mit koji podupiru sjeverno-američki politički interesi kako bi proširili područje političkog utjecaja, no ako do veze između te dvije grupe ipak dođe, oni ističu da je ta veza kratkotrajna i površna“ (navedeno u: Mohammad, Basir i Sobatin, 2016:2). Slično tvrdi i Satiantip Titawat, naime on smatra kako je SAD, uz UN, trenutno glavni globalni akter u suzbijanju narkoterorizma, te u pojedinim slučajevima preuveličava vežu između krijumčarenja droge i terorizma. Alex Schmid, te nekolicina drugih autora, također propituju termin narkoterorizam, odnosno njegovo selektivno i pojednostavljeno korištenje, te idu čak do toga da bi se fenomeni kriminal i terorizam trebali istraživati odvojeno. Schmid objašnjava kako dokazi o navodnoj vezi proizlaze iz malog broja slučajeva, a da često za dobar dio spominjanih primjera nema empirijskih dokaza, čiji se nedostatak nadoknađuje deduktivnim rasuđivanjem. Kao primjer navodi tvrdnju da su krajem Hladnog rata određene države smanjile financiranje terorizma zbog čega su se teroristi morali okrenuti drugim izvorima financiranja, kao što je trgovina drogom (navedeno u: Perković i Mikac, 2012).

Terorizam

Fenomen terorizam postoji još od davnina, moglo bi se čak i reći od kad postoji čovječanstvo, no koncept terorizma je relativno novi. Začetke fenomena nalazimo u 1. st. na području današnje Palestine kad su se zeloti, ekstremističke židovske frakcije, borili protiv rimske vladavine. Oni su organizirali gerilske odrede i poticali ustanke u gradovima, a najradikalniji su organizirali ubojstva rimskih dužnosnika i Židova izdajica. Najčešće bi se u gužvi prišuljali žrtvi i bodežom ih uboli, zato su ih zvali *sicari* (bodežari). Uspjeli su proširiti strah i utjecaj, no iako su na kraju bili poraženi, ostavili su trag u židovskoj povijesti (Bilandžić, 2010). Pojam teror je ušao u uporabu za vrijeme Francuske revolucije, kad su Maximilien Robespierre i Louis Antoine de Sant-Just, kako bi uspostavili republiku koja se temelji na principu 'vrline' (preuzeto od Montesquieua), vidjeli sustavni masovni teror kao emanaciju te vrline (Wilkinson, 2010). Upravo su kroz cijelu povijest vlade i režimi kontinuirano koristili teror, te su zbog daleko većeg

terorističkim metodama, ali nisu svi teroristi, kao što ni svako političko nasilje nije terorizam (Perković i Mikac, 2012).

naoružanja i brojnosti ljudi posljedice državnog terora veće nego posljedice ne-državnog terora. Zbog toga je državni terorizam bio čest predmet izučavanja SAD-a⁷, pogotovo za vrijeme Hladnog rata, no krajem 20. stoljeća, a još više nakon rujna 2001. godine, fokus se stavlja na prijetnje koje proizlaze od terorizma ne-državnih pokreta i grupa koje nastoje nametnuti svoju ideologiju internacionalnom sustavu.

Iako sveprisutan, fenomen se često krivo interpretira, naime greška je što se terorizam izjednačuje s političkim nasiljem, dok je zapravo „terorizam poseban oblik političkog nasilja“ (Wilkinson, 2010: 129). Političko nasilje je krovni pojam za različite manifestacije uporabe nasilja radi ostvarenja političkih ciljeva, a uključuje: pobune, ustanke, ratove, revolucije, gerilska djelovanja i druge. Svaki od njih stvara strah i može koristiti teror (lat. *terrere, terreo*- plašiti, strašiti), ali to ne znači postojanje terorizma. Što bi onda bio terorizam? Za sam pojam terorizam univerzalno prihvaćena definicija ne postoji, a pri definiranju se najčešće navode njegova mnogobrojna specifična obilježja. Većina tih definicija ima zajedničko da je terorizam „u osnovi primjena terora, odnosno nasilja, kao sredstva za ostvarenje političkih ciljeva“ (Bilandžić, 2010: 79). Kao što je već istaknuto, teror i politički ciljevi nisu dovoljni da bi se fenomen smatrao terorizmom, stoga definicije obuhvaćaju i druga obilježja terorizma. Jedna od često korištenih definicija u američkoj literaturi vidi terorizam „kao prijetnju uporabom ili uporabu nasilja, od strane pojedinaca ili grupe, bez obzira djeluju li u korist ili protiv aktualne vlasti, pri čemu je namjera takvih akcija ciljano šokirati, preneraziti i zastrašiti šire mase, ne samo žrtve“, u ovoj se definiciji navodi i utjecaj na širu masu, a upravo to ističe Michael Jenkins, koji tvrdi da je terorizam „nasilje koje treba proizvesti učinke, ne samo na žrtve, a ponekad uopće ne na aktualne žrtve, već na širu populaciju“ (navedeno u: Bilandžić, 2010: 74). U *Enciklopediji terorizma* (2007) navedena su glavna obilježja terorizma, koja se nalaze u navedenim definicijama, a to su: nasilje, publika, stvaranje raspoloženja straha, nevine žrtve, te politički motivi ili ciljevi. Tvrde kako je nasilje neizbježno da bi bila riječ o terorizmu, protesti nisu terorizam, također- teroristički akt može biti i prekinut, npr. bomba može biti detonirana, ali je iskazana spremnost za

⁷ Jedna od popularnih američkih studija o državnom terorizmu/državnosponsoriranom terorizmu je knjiga Claire Sterling: *The Terror Network* (1981). Autorica u knjizi tvrdi kako se Sovjetski Savez služio terorizmom u borbi protiv slobodnog svijeta predvođenog SAD-om. Zanimljivo je kako je SAD neke države (Bugarsku, Demokratsku Republiku Njemačku, Libiju, Sjevernu Koreju i Siriju) označio kao države koje pod sponzorstvom Sovjetskog Saveza provode terorizam protiv američkih interesa i ciljeva, a države Iran i Kuba nije. Naime, označavanje određenih država kao sponzora terorizma poslužilo je uspostavljanju ravnoteže u regijama (zapadna Europa, Bliski istok i korejski poluotok) koje su predstavljale američki interes u to vrijeme (Bilandžić, 2010).

korištenje nasilja, stoga se radi o terorizmu. Terorizam je akt koji se izvodi pred publikom, stvoren da privuče pažnju milijuna, čak nekoliko stotina milijuna ljudi. Izvršenje akta nije kraj, on je stvoren da stvori okruženje straha. Strah nije uzrokovan brojem žrtava, jer primjerice od automobilskih nesreća u SAD-u svake godine umre više ljudi nego od terorizma, već je uzrokovan načinom na koji se biraju žrtve. Biraju se civili, odnosno nedužne žrtve, što je u ratovanju strogo zabranjeno međunarodnim ratnim pravom. To je jedna od glavnih razlika između terorizma, rata i kriminala, vojnik ili ubojica će ubiti koga treba ili želi ubiti, dok je terorist u potpunosti indiferentan u odnosu prema žrtvi. Politički motivi nisu opravdanje za teroristički akt pred međunarodnim zakonom, jer bez obzira na motive, postoje akti političkog nasilja koji nikako nisu prihvatljivi, izričito oni koji ugrožavaju nevine žrtve (Combs i Slann, 2007). Domenico Tosini također ističe da je motivacija terorista političkog karaktera, ali konstatira da se o terorizmu može govoriti kao o „ekvivalentu ratnim zločinima u mirnodopskim uvjetima“ (navedeno u: Bilandžić, 2010: 77). Korisna je i definicija Brende Lutz i Jamesa Lutza, koja sadrži šest elemenata, dio ih je kao i u prethodno navedenoj listi obilježja: nasilje (uporaba ili prijetnja), politički ciljevi i ciljana publika koja nadilazi žrtve koje su često civili, spominju još i ova obilježja: nasilje od strane organizirane grupe, država može biti počinitelj nasilja ili cilj, ali činom terorizma se smatra samo onaj čiji drugi subjekt nije država, te da je terorizam oružje slabih (navedeno u: Bilandžić, 2010). Oni ističu organizaciju kao bitno obilježje, iako u nekim definicijama to nije naglašeno, terorističke organizacije su smatrane jednim od središnjih elemenata terorizma.

Također, teoretičari koji izučavaju terorizam često razvijaju i tipologije terorizma, kao što je već spomenuta, najosnovnija distinkcija između *državnog* i *ne-državnog terorizma*. Zatim logična podjela na *međunarodni* i *unutarnji* ili *domaći* terorizam, iako većina *unutarnjeg* terorizma često razvije internacionalnu dimenziju zbog povezanosti s akterima iz drugih država. Korisna je ova podjela po glavnoj političkoj motivaciji: *etno-nacionalne skupine* (Baskijska domovina i sloboda (bask. *Euskadi Ta Askatasuna*- ETA) i Tamilski tigrovi), *ideološke skupine* (peruanska maoistička skupina Sendero Luminoso), *religijsko-političke skupine* (Al Qa'ida i Hamas), *skupine s pojedinačnim problemom* (The Animal Liberation Front) i *skupine sponzorirane od strane države* (Abu Nidal Organization). Skupine mogu biti *popravljive*, kao Irska republikanska armija (eng. *Irish Republican Army* –IRA) nakon 1998. godine, i biti spremne za politički/diplomatski dijalog, ili *nepopravljive*. Također, postoji i tipologija bazirana na učinkovitosti u

ostvarivanju vlastitih ciljeva: *taktički* dobici- kratkoročni, putem medija privlačenje publike, sredstava i dobrovoljaca, te *strateški*- rijetki, primjer kolonijalne borbe Fronte narodnog oslobođenja (*Front de Libération nationale*- FLN) u Alžiru, oni su uspjeli zahvaljujući posebnim uvjetima nakon Drugog svjetskog rata, kad su kolonizatorske države bile iscrpljene od ratovanja (Wilkinson, 2010).

Organizirani kriminal

Objasniti fenomen organizirani kriminal, kao i terorizam, nije lako. Osim pragmatičnih razloga zbog kojih postoje teškoće u definiranju ovih fenomena, može se reći da je općenitiji razlog temeljno nerazumijevanje tih fenomena što vodi u njihovo mistificiranje i simplificiranje (Savić, 2015). Isto kao i za terorizam, često se navode njegova obilježja kao što je primjerice autor u knjizi *The Mafia and Organized Crime* (2007), integriravši dvije prijašnje liste, sastavio novu listu obilježja organiziranog kriminala. Na toj listi su ova obilježja: ideologija (odnosno nedostatak ideologije), struktura/organizirana hijerarhija, kontinuitet, nasilje- korištenje ili prijetnja silom, ograničeno članstvo, ilegalna poduzeća, probijanje u legitimno poslovanje, korupcija (Finckenauer, 2007). Jedno od bitnih obilježja, odnosno bitno promjenjivo obilježje, koje ova lista ne sadrži je međunarodno djelovanje. Naime, u ovom je radu stavljen naglasak na transnacionalni organizirani zločin, budući da su transnacionalne grupe akteri narkoterorizma. Prema definiciji s UN-ove Konferencije, transnacionalne grupe organiziranog kriminala „sadrže tri ili više članova koji su organizirani tijekom vremenskog razdoblja prije i poslije akta na koordinirani način kako bi počinili 'ozbiljan' zločin u svrhu financijske ili druge koristi“ (navedeno u Picarelli, 2008: 454). Pri analizi organiziranog kriminala fokus bi trebao biti na organizacijama i aktivnostima. Naime, pojam se može odnositi na transnacionalna kriminalna poduzeća, organizacije i mreže, a može i na prekogranične kriminalne aktivnosti koje provode razni nedržavni entiteti: teroristi, *warlordi*, militantne skupine, ali i državni entiteti, pogotovo autoritarne i izolirane države koje se mogu služiti kriminalnim aktivnostima kako bi zaobišle sankcije i postigle razmjenu (Williams, 2010).

Veza između terorizma i organiziranog kriminala

Neki⁸ teoretičari smatraju da bi se fenomeni terorizam i organizirani kriminal trebali uvijek odvojeno promatrati. Naše je mišljenje da je nemoguće odvojiti ova dva fenomena, budući da oni ni u stvarnom životu nisu odvojeni, a pogotovo bi bilo apsurdno ne obuhvatiti njihovu interakciju u ovom istraživanju gdje je fenomen koji istražujemo kombinacija tih dvaju fenomena. Proučavanje interakcije između terorizma i organiziranog kriminala je vrlo korisno jer doznajemo više o oba fenomena koja u današnjem svijetu predstavljaju dvije ozbiljnije prijetnje sigurnosti. U ovom dijelu će se iznijeti informacije o preklapanju terorizma i organiziranog kriminala. Postoje barem tri glavna načina preklapanja ovih fenomena: „1.) Preko zajedničkih metoda, 2.) Procesom transformacije iz jednog tipa u drugi tip, postepeno s vremenom, 3.) Putem kratkotrajnih i dugotrajnih pružanja usluga temeljenih na transakciji“ (Sloan i Cockayne, 2011: 1). Osim što mogu imati zajedničku korist od suradnje, terorističke skupine i skupine organiziranog kriminala dijele i slične karakteristike i posuđuju si međusobno tehnike i taktike. Iz povijesnih primjera se vidi da skupine mogu evoluirati, konvergirati, transformirati, ili čak promijeniti vlastite ideološke motivacije i organizacijske strukture čime se dobiva dojam da imitiraju jedna drugu (Rollins i Wyler, 2010). Lucia Ovidia Vreja, prenoseći procjenu rumunjske obavještajne službe, tvrdi da je „zbog preklapanja taktika sve teže razlikovati terorističke skupine i skupine organiziranog kriminala, te se čak može govoriti o stvaranju hibrida, organizirano kriminalnih/terorističkih skupina, što zahtjeva presijecanje veze između kriminala, droge i terorizma“ (navedeno u: Perković i Mikac, 2012: 88, 89).

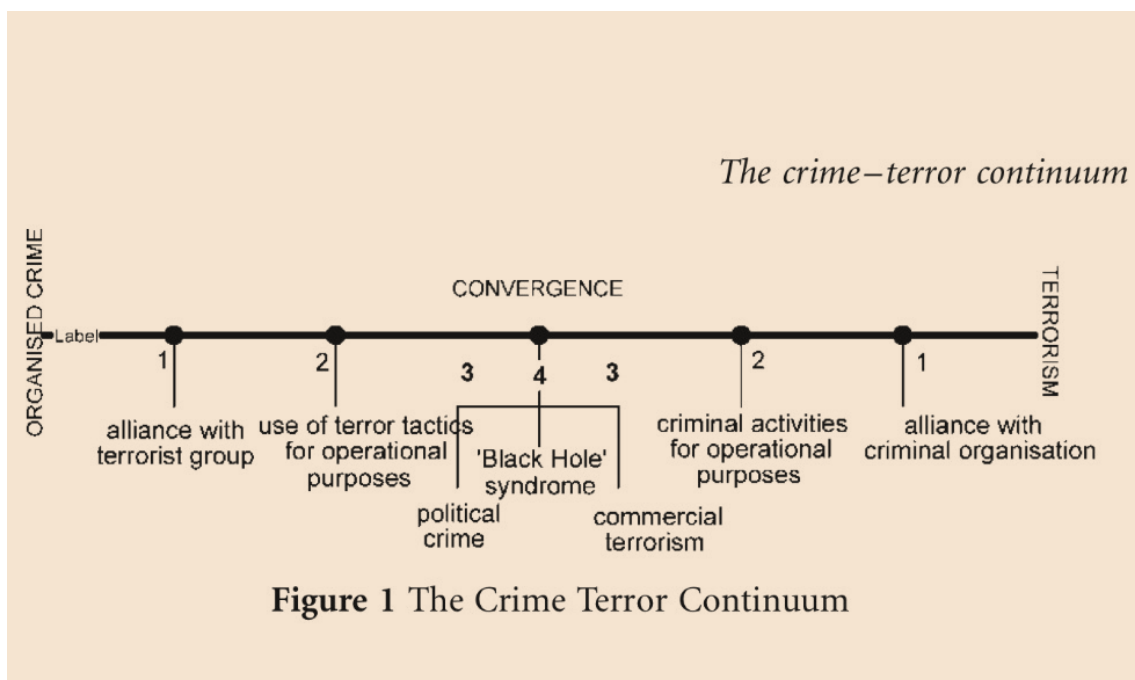
U teoriji se terorističke organizacije i skupine organiziranog kriminala bitno razlikuju u motivima. Iako su operativne strukture terorističkih skupina i skupina organiziranog kriminala vrlo slične, naglašava se razlika u svrsi, odnosno politička promjena nasuprot profitu (Gallagher, 2014). Glenn Curtis i Tara Karacan ističu da je došlo do povećanja suradnje i preklapanja u aktivnostima ovih skupina, a te aktivnosti uključuju oružje, narkotike, krijumčarenje ljudi i pranje novca, te uočavaju tri uzorka preklapanja skupina koji slijede prirodni slijed progresije: „1.) Savez isključivo iz koristi, gdje ideologija nije ugrožena, 2.) Direktno uključivanje terorista u organizirani zločin, isključivanje posrednika, zadržavanje ideologije, 3.) Zamjena ideologije profitom kao

⁸ Takvo je stajalište Alexa Scmida (navedeno u: Mohammad, Basir i Sobatin, 2016: 36), predstavljeno u ovom radu, u poglavlju Narkoterizam- Uvod (15 str.).

glavnim motivom operacija“ (Curtis i Karacan, 2002:22). Oni su opisali moguću transformaciju terorističkih grupa, no Tamara Makarenko u svom radu *The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism* (2004) objašnjava transformaciju terorističkih i kriminalnih organizacija. Rad ćemo predstaviti jer je izrazito koristan u shvaćanju odnosa kriminala i terorizma. Slika 1 prikazuje *kontinuitet kriminal-teror*, počevši od krajnje lijeve strane gdje je prikazan organizirani kriminal, dok je sa suprotne strane terorizam. Kontinuitet ima sedam točaka, a prva je *savez (alliances)*, ona postoji na oba kraja, odnosno kriminalne grupe osnivaju savez sa teroristima, te obratno. Primjerice, 1993. godine Medellin kartel je angažirao Nacionalnu oslobodilačku vojsku (*Ejercito de Liberacion Nacional- ELN*) da postavi autobombu. Zatim druga i šesta točka su operacionale motivacije (*operational motivations*), gdje se druga točka odnosi na kriminalne grupe koje se služe terorizmom, a točka šest označava terorističke skupine koje sudjeluju u kriminalnim aktivnostima. Iako su se kriminalne organizacije i prije koristile taktikama terora, teroristi koji su počeli osiguravati profit za svoje akcije služeći se organiziranim kriminalom postali su ozbiljan problem tek početkom 1990-ih. Jedan od poznatih primjera kriminalne organizacije koja je koristila teror je talijanska mafija, a za terorističke organizacije ističe da su njihove kriminalne aktivnosti najčešće vezane uz ilegalnu trgovinu drogom, te da su neke od organizacija koje se time bave: Revolucionarne oružane snage Kolumbije (FARC), Baskijska domovina i sloboda (ETA), Kurdistsanska radnička partija (PKK) i Sendero Luminoso. Slijede treća i sedma točka- *usklađivanje (convergence)*, one uključuju kriminalne grupe koje iskazuju političku motivaciju, primjerice albanska mafija, i terorističke skupine koje su podjednako zainteresirane za kriminalni profit, ali se koriste svojom političkom retorikom kao krinkom za provođenje kriminalnih aktivnosti, što bi bio FARC⁹, Abu Sayyaf i Islamski pokret Uzbekistana. Zatim, u sredini kontinuiteta je točka *crna rupa ('black hole')*, ona se odnosi na slabe ili neuspjele države koje potpomažu usklađivanje između organiziranog kriminala i terorizma. Ove države su pogodno mjesto za daljnje operacije tih skupina: Afganistan, Angola, Mianmar, Sjeverna Koreja, Sierra

⁹ FARC je naveden i kao prethodni primjer jer može dobro poslužiti kao primjer transformacije grupe. Naime, sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća smrt Jacoba Arenasa, koji je bio ideološki vođa, je utjecala na umiješanost FARC-a u kriminalne aktivnosti. Od zaštitnika usjeva i laboratorija, FARC je postao posrednik između farmera i kartela, da bi do 2000. godine, prema procjenama, kontrolirao 40 % teritorija Kolumbije, zarađivao oko 500 milijuna američkih dolara godišnje od droga, te se koristio otmicama i iznudama. Odnosno: „Kontekst grupe koje je prije bio nadahnut strašću i ideologijom, izgubio je revolucionarnu 'čistoću', i okrenuo dosadašnji terorizam u novi smjer- razvijanje u kriminalni kartel.“ (Makarenko, 2004: 137).

Leone i Tadžikistan, te neke od regija Pakistana, Indonezije i Tajlanda sa slabom državnom kontrolom. Nestabilne države s mnoštvom nezaposlenih ljudi koji su naviknuti na traumatiziranje nasiljem, predstavljaju mjesto kompetitivnih prednosti za terorističke organizacije, kriminalne mreže i nasilne političke vođe, gdje od međusobne suradnje svi mogu imati koristi, kao što su financiranje terorizma, zaštita kriminala i osiguravanje političke kontrole (Sloan i Cockayne, 2011). Osim neuspjelih i nestabilnih država i regija, ova mjesta također pogoduju interakciji terorizma i organiziranog zločina: zatvori, *cyberprostor*- posebno mogućnosti koje nudi za društveno umrežavanje, granična područja, zone slobodne trgovine, te urbani mega-gradovi u kojim prevladava siromaštvo, nasilje i kriminalitet (Rollins i Wyler, 2010).

Slika 1: Kontinuitet kriminala-terora (Makarenko, 2004).

Raširenost i opasnosti droga

Kako bi prikazali sveprisutnost droga, predstaviti ćemo najrecentnije podatke objavljene u izvještaju Ureda za droge i kriminal Ujedinjenih naroda (*United Nations Office on Drugs and Crime- UNODC*), objavljenog 2016. godine - *World Drug Report (2016)*. Procijenjeno je da je samo 2014. godine četvrtina milijarde ljudi (dob: 15-64) koristila barem jednu drogu, 24 milijuna ljudi patilo od poremećaja uporabe droga, a 12 milijuna ljudi unosilo drogu intravenozno. Najrašireniji je uzgoj kanabisa, obuhvaćao je 129 država u razdoblju od 2009. do 2014. godine, broj država koje uzgajaju mak za proizvodnju opijuma je 49 te su uglavnom azijske države, osim Meksika, Kolumbije i Gvatemale koje izvoze u SAD, dok se koka uzgaja samo u sedam država svijeta. Prema izvještaju kanabis se i dalje najviše krijumčari i proizvodi, no zabilježen je porast u proizvodnji sintetičkih droga (2014. godine proizvedeno više od 170 tona stimulansa amfetaminskog tipa), a vidljiv je i porast korištenja „dark neta“ koji osigurava nabavu droga sve većem broju korisnika. Globalna proizvodnja opijuma 2014. godine je pala za 38% u odnosu na prethodnu godinu. Razlog smanjene proizvodnje opijuma je loš urod maka u Afganistanu. Loš urod je znatno utjecao na globalnu produkciju, budući da Afganistan obuhvaća čak 2/3 ukupne svjetske površine na kojoj se mak uzgaja. Najpoznatije rute kojima se krijumčari opijum su: najvažnija „balkanska ruta“ (Afganistan- Iran – Turska - Jugo-istočna Europa – Centralna Europa – Zapad), zatim „južna ruta“ kojoj važnost raste (Pakistan ili Iran do mora- Perzijska regija- Afrika), te „sjeverna ruta“ koja se manje koristi nego prije (Afganistan- susjedne države Centralne Azije- Ruska Federacija i države Commonwealtha), dok je krijumčarenje iz „zlatnog trokuta“ (Mianmar, Tajland i Laos) u porastu zahvaljujući porastu proizvodnje opijuma u Mianmaru nakon 2006. godine. Iako je uzgoj koke znatno manji u odnosu na 80-e i 90-e godine prošlog stoljeća, 2014. zabilježen je rast u proizvodnji- 10% u odnosu na 2013., a predviđali su mogući rast i u 2015. godini. Krijumčarenje kokaina preko Afrike je dobilo na važnosti, došlo je i do porasta krijumčarenja u Aziju s 0.45 tona godišnje u periodu od 1998. do 2008. na 1,5 tonu godišnje za period od 2009. do 2014. godine. Što se tiče potrošača kokaina, ističu kako je broj rekreativnih korisnika veći, ali svejedno se ukupna potražnja smanjuje, vrlo moguće zbog pada broja teških korisnika u Sjevernoj Americi (*World Drug Report, 2016*). Naravno, profit od poslovanja drogama je izrazito velik, tako je 2003. godine prema modelu UNOC-a procijenjena vrijednost trgovine drogom iznosila: 13 milijardi američkih dolara na razini proizvodnje, 94 milijarde

prodajom na veliko, te 322 milijarde dolara na razini maloprodaje (navedeno u: Hartelius, 2008). UNODC je u izvještaju iz 2007. naglasio kako od droga zarađuju razni akteri, od siromašnih seljaka, do gradskih preprodavača, no najprofitabilniji sektor je proces transporta droge, a upravo će se taj novac vrlo vjerojatno koristiti za druge kriminalne aktivnosti ili čak političke pobune (navedeno u: Haupt, 2009).

Bitno je istaknuti da je droga prijetnja sigurnosti na više razina- ona je prijetnja humanoj sigurnosti jer ugrožava zdravlje osoba- povezanost rasta broja zaraženih virusom humane imunodeficijencije (*human immunodeficiency virus- HIV*) i raširenosti trgovine drogama je očigledna (Behera, 2013). Prema podacima UNODC-a (2016), u 2014. godini je od 12 milijuna ljudi koji intravenozno unose drogu, 1.6 milijuna živjelo s HIV-om, a 6 milijuna s hepatitisom C. Također, UNODC (2016) je procijenio da je iste godine (2014.) 207,400 osoba preminulo od posljedica uzimanja droga, od čega otprilike 2/5 direktno od predoziranja. Trgovina drogom je i prijetnja ekonomskoj sigurnosti zbog inflacija valuta koje utječu na trgovinski, finansijski i monetarni ciklus, također uz tržište droga uvijek su povezani pranje novca i korupcija (Behera, 2013). Neke od metoda pranja i transfera 'prljavog' novca su: korištenje alternativnih sistema transfera novca (npr. hawala), fizički transport velikih suma novca (najčešće korištenjem kurira), pohranjivanje zarade u obliku robe visoke vrijednosti (plemeniti metali i drago kamenje) i pranje novca putem trgovine (npr. Black Market Peso Exchange). Popularan alternativni sistem transfera vrijednosti- hawala, prethodi zapadnom finansijskom sistemu. Hawala se još uvijek koristi, budući da su u nekim dijelovima svijeta banke nedostupne ili rijetke. Za transfer novca je bitna komunikacija unutar mreža temeljenih na povjerenju, koje čine zastupnici hawale, nazivani *hawaladorima*, uključujući mreže mjesta izvora novčanih sredstava i mjesta destinacije. Najčešće se koristi za legitimne namijene, no uočeno je da se kriminalni i teroristički elementi također služe hawalom. Hawalom se služe zbog specifičnog načina vođenja knjiga unutar tog sistema. Provođenjem zakona je teže dešifrirati knjige i ući u trag korisnicima hawale. Poznati primjer pranja novca putem trgovine je mehanizam mijenjanja pezosa korištenjem crnog tržišta- Black Market Peso Exchange (BMPE). BMPE se počeo koristiti 1980-ih u Kolumbiji kao mehanizam koji su koristili krijumčari droge kako bi promijenili američke dolare zarađene trgovinom droge u 'čiste' kolumbijske pezose. Ukratko, treća stranka kupuje robu (npr. cigarete) novcem krijumčara, zatim se ta roba prodaje, a krijumčar dobiva zaradu od prodaje u

'čistim' kolumbijskim pezosima (Rollins i Wyler, 2010). Korupcija¹⁰ kao posljedica poslovanja drogom utječe znatno na ekonomsku i političku sigurnost. Korupcija i slabosti koje kreiraju kriminalni subjekti, te ih nastoje održati, prevladavaju političkom elitom i političkim institucijama. Procijenjeno je da je u razdoblju od 1990. do 1993 godine, 25-30% profita od kriminalnih aktivnosti u Rusiji bilo korišteno za potkupljivanje državnih službenika. Droga ugrožava političku sigurnost jer kriminalne mreže nastoje destabilizirati državu kako bi se transakcijski troškovi smanjili, a profit povećao. Također, droga je prijetnja vojnoj sigurnosti. Problem je naime u tome da se droge koriste kako bi se financirali militantni separatisti, ekstremisti, teroristi i kriminalne organizacije, odnosno kako bi te skupine osigurale potrebne vojne resurse koji su izravna prijetnja vojnoj sigurnosti država. Ove skupine oružje nabavljaju lako, koristeći se ilegalnim tržištem oružja kojeg čini ista mreža koja čini i trgovinu narkoticima. Ove skupine su najvećim dijelom financirane novcem od narkotika: Islamski pokret Uzbekistana, Oslobodilačka vojska Kosova i vojska Ujedinjene države WA (*United Wa State Army-UWSA*) (Behera, 2013). UWSA je osnovana 1989. godine, raspadom Komunističke stranke Burme (*Communist Party of Burma- CBP*) u kojoj su bile zastupljene manjine koje naseljavaju planinski dio Mianmara, među njima i manjina Wa. Prije sloma, Komunistička stranka Burme je činila glavni element „zlatnog trokuta“, a do kraja 2000. UWSA je postala jedan od glavnih svjetskih distributera narkotika. Kako bi promovirali političku autonomiju, oslanjaju se na zaradu od narkotika kojom financiraju vlastitu vojsku, kapacitetom usporedivu s kapacitetom vojske Mianmara (Kai, 2016). Zatim, treba spomenuti utjecaj koji droga ima na socijalnu sigurnost. Naime, osim što droge utječu na socijalnu sigurnost tako što su povezane s krijumčarenjem ljudi i prostitucijom, postoji legitiman strah od porasta terorizma potpomognutog trgovinom drogama, kao što je bio uspon Islamskog pokreta u Uzbekistanu 1999. godine, on je tada kontrolirao otprilike 70% trgovine drogom (Behera, 2013). Droga je prijetnja i ekološkoj sigurnosti, budući da su posljedice uzgoja i proizvodnje droge sljedeće: deforestacija (čak i kao posljedica krijumčarenja droga), zagađenje zraka zbog kemikalija i otpada, trošenje vode i

¹⁰ Transparency International definira korupciju kao „zlorabitu javne ovlasti u svrhu osobne dobiti“ (Transparency.org, 2017), te ju dijeli na visoku korupciju (eng. *grand corruption*), sitnu korupciju (eng. *petty corruption*) i političku korupciju (eng. *political corruption*). Visoka korupcija se odnosi na narušavanje pravila i funkcioniranja države na visokom nivou, sitnom korupcijom se smatra svakodnevna zlorabota položaja nižih i srednjih javnih službenika u interakciji s građanima, a politička korupcija obuhvaća manipuliranje političkim odlukama, institucijama i pravilima preraspodijele resursa i financija, naravno na svim razinama cilj korupcije je osobna dobit (Transparency.org, 2017).

salinizacija (irigacijski sustavi koji se koriste pridonose salinizaciji pustinjskog područja), potencijalno ugrožavanje bio-raznolikosti vrsta (UNODC, 2016).

Nositelji aktivnosti

Hartelius navodi četiri tipa aktera koji su glavni sudionici narkoterorizma, a to su: kriminalne organizacije (mafija ili drugi tipovi udruženja), oružani pokreti, vlade država i narkodržave (Hartelius, 2008). Ovdje će se predstaviti njegov opis aktera, uz još neke podatke iz drugih izvora.

Također, u proces su uključeni i *uzgajivači*, oni u većini država gdje se proizvodi droga trpe netrpeljivost krijumčara drogom te im se često prijete smrću ako usjev kasni (Combs i Slann, 2007). Uzgajivači nemaju nikakvu zaštitu, budući da se ne mogu obratiti državi jer je ono što uzgajaju ilegalno. Također, država im uništava usjeve pokušavajući zaustaviti cijelu proizvodnju narkotika, a to dodatno ugrožava njihovu sigurnost. Zaštitu mogu dobiti jedino od terorističkih skupina, bilo da se radi o zaštiti od državnih akcija protiv narkotika, zaštiti od krijumčara, ili pomoći pri pregovorima s krijumčarima. Terorističke skupine zauzvrat dobivaju dobrovoljce i kontrolu nad teritorijem. U Afganistanu uzgajivači maka također dobivaju pomoć, naime lokalni zapovjednici pokreta Taliban im, osim zaštite, posuđuju i novac za sjeme na početku sezone sijanja. Nakon što uzgajivači dobiju novac od usjeva, vraćaju posuđeni novac i porez na usjev koji iznosi 10% te se naziva *ushr* (Mohammad, Basir & Sobatin, 2016).

Kriminalne organizacije su aktivne u području narkotika od završetka Drugog svjetskog rata. Hartelius navodi klasičan primjer krijumčarske rute *French Connection*, koja je bila najvažnija ruta transporta opijata u SAD u razdoblju od 1950-ih do 1960-ih godina. Danas, osim tradicionalnih ruta (balkanska i ruska ruta za zapadnu Europu, meksička za Sjevernu Ameriku) sve više ruta ima i na području sjeverne Afrike, a one idu prema Europi (Perković i Mikac, 2012). Kriminalne organizacije su općenito u porastu; one se razvijaju po veličini i obujmu područja koje obuhvaćaju, a uz to njihove ambicije neprekidno rastu. Njihov transnacionalni doseg je proširen zahvaljujući globalizaciji, a opseg područja djelatnosti se proširio zahvaljujući razvoju tehnologija, trgovine i financijske industrije (Rollins i Wyler, 2010). Promjene su zatekle i kriminalne organizacije, te se uz tradicionalni tip organizacija, pojavljuje novi labavije organiziran

tip u obliku fleksibilnih mreža- kartel, čije se uređenje neprestano mijenja. Ove organizacije su važne za distribuciju droge krajnjim korisnicima (Hartelius, 2008).

Oružani pokreti koji uključuju religijski i politički motivirane organizacije i paramilitarne grupe. Primjer je građanski rat u Tadžikistanu (1991. – 1997. god.) u kojem su „warlodrovi“ financirali svoje ratovanje krijumčarenjem droge, najviše iz Afganistana. U izvještaju DEA-e, objavljenom 2016. godine tvrde kako upravo DEA pomaže borbi protiv terorizma onemogućavanjem korištenja ruta krijumčarenja droge i/ili pranja novca stranim terorističkim organizacijama, te prevencijom uporabe droge kao sredstva za razmjenu za oružje koje bi služilo terorizmu. Također, navode kako Talibani i dalje koriste prihode od afganistanske trgovine drogom kao izvor prihoda, te kako su istragama dokumentirali da neke od kriminalnih skupina Južne Amerike šalju FARC-ov kokain do Zapadne Afrike odakle se krijumčari u Europu. Također, istrage u Zapadnoj Africi su ukazale na moguću vezu libanonskog Hezbolaha s krijumčarenjem droge i pranjem novca. U Africi ima još organizacija koje djeluju te su prioritet DEA-e, a to su: Al Qa'ida u Magrebu u Zapadnoj Africi, Ansar Dine u Maliju i Al Shabaab u Istočnoj Africi (DEA-*U.S. Department of Justice*, 2016). Proučavajući ove aktere, mora se imati na umu da postoji razlika između terorističkih organizacija i pobunjeničkih skupina, razlika se očituje u kredibilitetu, postojanosti, te snazi i moći iz kojih proizlazi prihvaćanje. Zatim postoji razlika na operativnoj razini, gdje pobunjenici nastoje zauzeti teritorij kako bi njime upravljali, te su sposobni osigurati i javne servise na tim područjima, dok teroristi nemaju kapacitete za osvajanje, ni upravljanje teritorijem. Razlika je vidljiva i u načinu korištenja nasilja- za pobunjenike je bitno asimetrično ratovanje, kojem je cilj pobijediti protivnike ili ih prisiliti na predaju, dok se teroristi koriste nasiljem kako bi postigli psihičke efekte. Ove skupine se mogu razvijati (primjer Palestinske oslobodilačke organizacije koja je počela kao teroristička organizacija, da bi kasnije sudjelovala u političkom procesu), transferirati iz jednog tipa u drugi i imati hibridni oblik (primjer- Tamilski tigrovi) (Perković i Mikac, 2012).

Iako često zanemareni iz očitih razloga, Hartelius ih nije izostavio iz svoje liste sudionika, riječ je o *vladama država i njihovim obavještajnim i sigurnosnim službama* koje mogu biti uključene u trgovinu drogom iz političkih ili komercijalnih razloga. Primjeri koje navodi su: komunistički režim u Istočnoj Europi koji je iznjedrio od države sponzoriran narkoterorizam, bugarski trgovinski državni ured KINTEX koji je bio uključen u transfer heroina u Europu, zatim Castrov režim na Kubi (1985. – 1995.) koji

je funkcionirao kao posrednik za transport droge od Južne Amerike i Centralne Amerike do SAD-a, u Nikaragvi režim *sandinista* i režim *kontraša* koji su bili uključeni u posao drogama, zatim Sjevernu Koreju koja se desetljećima služi diplomatskim kanalima kako bi krijumčarila drogu, te u Panami general Manuel Noriega koji je 1980-ih bio najpoznatiji „baron droge“. Zanimljivo je kako se odnos SAD-a prema generalu Noriegu mijenjao, najprije je uživao potporu SAD-a, a nakon što je postao neposlušan saveznik, proglašen je „neposrednom opasnošću“ američkim interesima, koju je trebalo uništiti. Noriega je završio obavještajnu i protuobavještajnu obuku američke Središnje obavještajne agencije (*Central Intelligence Agency- CIA*), te je 1968. godine došao na čelo obavještajnog ogranka panamske vojske i postao jedan od čelnih ljudi generala Omara Torrijosa, generala koji je potpisao ugovor o vraćanju zone Panamskog kanala Panami. Nakon smrti generala Torrijosa, Manuel Noriega je preuzeo njegovo mjesto, dodijelivši sebi titulu generala 1983. godine. SAD nije reagirao na generalovu korupciju i trgovanje drogom, čak ni na njegovu povezanost s Medellin kartelom, sve do siječnja 1988. godine (*The Guardian*, 2010). Nekoliko je razloga zašto SAD čak dvadeset godina nije reagirao na informacije o njegovim kriminalnim aktivnostima: zbog odnosa koji je Panama razvila s raznim agencijama SAD-a pružajući im usluge, zatim zbog pregovora i ratifikacije novog ugovora o Panamskom kanalu, te zbog pružanja pomoći *kontrašima* (*United States Government Printing Office*, 1988). Naime, Noriega je bio vrlo koristan saveznik SAD-a za vrijeme revolucije u Nikaragvi, budući da je dopustio da postave prislušne postaje na području Paname i pomogao u kampanji protiv ljevičarskih *sandinista*. Oko 1985. godine, u vrijeme kad je njegov politički protivnik pronađen mrtav, prestaje naklonost SAD-a. Nakon podizanja optužnice (1988.), te niza incidenata koji su završili smrću američkog vojnika, 1989. godine George Bush ga je proglasio opasnošću za američke državljanine s područja Paname i poslao vojsku da ga svrgne (*The Guardian*, 2010). Također, zanimljivo je da su 1988. godine započeli pregovori između zaraćenih strana u Nikaragvi.

Narkodržava je koncept stručnjaka iz Jugo-istočne Azije, A.W. McCoya, koji se koristi za „države (ili regije) gdje akteri uključeni u poslove drogom putem ekonomske, političke i paravojne snage utječu na demonstraciju moći središnje vlasti“ (navedeno u: Hartelius, 2008: 6). U tim se državama dovodi u pitanje društveni ugovor, budući da država ne štiti interese svojih građana, već su prioritet interesi krijumčara droge. Odnosno, građani su zaštićeni jedino ako to ne utječe na poslove drogom koji su

sponzorirani od strane države. Najčešće navođen primjer je Kolumbija gdje su članovi Medellin kartela uspješno infiltrirani u političke stranke koje čine vladu Kolumbije, gdje služe vlastitim interesima pri donošenju političkih odluka (Hauput, 2009). Osim korupcije unutar vlade, narkodržave uključuju i financijsku korupciju, odnosno slabe vlade i veliko globalno tržište droge, pogodni su za stvaranje financijske korupcije. Ilegalna industrija heroina u Pakistanu je 1998. godine imala promet koji je iznosio polovinu sveukupne legalne ekonomije, također u Meksiku su kokainski karteli godišnje znali imati 30 milijardi USD profita, što je usporedi li se s vrijednošću izvoza nafte te države, u to vrijeme bilo četiri puta više (Hartelius, 2008). Dok je prema anketi UNODC-a *Afghanistan Opium Survey 2006*- postotak izvoza opijuma u susjedne države bio ekvivalentan sumi 46% afganistanskog BDP-a. Naravno, nacionalna vojska također ima korist od korumpiranja legitimne vlasti i pretvaranja države u narkodržavu, to su upravo u Gvatemali i Gvineji Bisau izveli visoko pozicionirani vojni službenici koji su izvršili uspješnu manipulaciju nad vladom države kako bi ona postala sponzorom trgovine drogom. Dok vojska nacije koristi prijetnje ili primjenu sile kako bi vlada postala korumpiranom, korumpirani pravni ili zakonodavni sistem osigurava sredstva kako bi potajno pomogao i održao ilegalne aktivnosti narkodržave (Hauput, 2009). Hartelius, uz već spomenute države, navodi i Mianmar kao narkodržavu, te zaključuje da se sve akcije protiv ilegalne trgovine droge provode otežano kad društvo postane narkodržavom, ili su u potpunosti blokirane, budući da je politička moć prešla na kriminalne aktere, a ekonomska baza tog društva je pomaknuta (Hartelius, 2008). Iako je ovdje predstavljeno što za određene teoretičare predstavlja pojam narkodržava, ne smije se izostaviti upitnost tog pojma, sumnja u njegovu relevantnost i samo postojanje, isto kao što je problem s pojmom narkoterorizam. Naime, teoretičar Pierre-Arnaud Chouvy tvrdi kako mnogi termin narkodržava olako koriste, počevši od UNODC-a, te raznih državnih institucija i agencija država, političara, pa sve do novinara i akademika. Unatoč čestoj primjeni, samom terminu nedostaje primjerena definicija, te iako uopće postoji narkodržava, ono što ona jest ili što bi trebala biti, samo se pretpostavlja. Nadalje, tvrdi kako takvo etiketiranje pojedinih država kao narkodržava pojednostavljuje stvari i može služiti interesima stranih sila koje negiranjem legitimnosti režima ili država opravdavaju razne intervencije i politička uplitanja. On u svom radu određuje kriterije koji bi bili najprimjereniji za opis takozvane narkodržave, a to su ovi: ekonomska važnost industrije droge u odnosu na ekonomiju države, površine područja posvećene usjevima ilegalnih droga u usporedbi s obradivom i kultiviranom zemljom, te aktivna uključenost države u

ilegalnu ekonomiju droge. Autor tvrdi da prema tim kriterijima, ni Afganistan, ni Sjeverna Koreja ne bi spadali pod tu kvalifikaciju, te zaključuje da zapravo nigdje ne možemo naći narkodržave (Chouvy, 2016).

Primjeri narkoterorizma

Metodologija

Istraživačka metoda ovog istraživanja je višestruka studija slučaja, ona se čini najprimjerenijom budući da su pitanja na koja želimo odgovor eksplanatorna- kako i zašto dolazi do pojave narkoterorizma u nekolicini društava? (Yin, 2009). Studija će obuhvatiti nekoliko skupina uz koje se veže pojam narkoterorizam. Treba napomenuti da su uz terorističke organizacije, u analizu uzete i pobunjeničke skupine i pokreti, upravo kako bi se naglasila kompleksnost fenomena narkoterorizma, budući da su oni iznimno često spominjani kao primjeri narkoterorizma. Za studiju slučajeva uzete su ove skupine: Revolucionarne oružane snage Kolumbije (FARC), Narodna oslobodilačka vojska (ELN) i Ujedinjene obrambene grupe Kolumbije (AUC), zatim Kurdistanska radnička stranka (PKK), Irska republikanska armija (IRA), Hezbolah, Talibanski pokret i Al Qa'ida, te pobunjeničke skupine Sjeveroistočne Indije, točnije Manipura.

Kolumbija- FARC, ELN i AUC

Kako bi se izbjegla nepotrebna ponavljanja, zbog sličnih uvjeta i međusobnih dodira ovih skupina, neće se svaku obraditi posebno, već će se komparativno pristupiti istraživanju ove tri skupine. Nakon što je cijelo područje bivšeg kraljevstva Nova Granada oslobođeno, Simon Bolivar, heroj pokreta za stjecanje neovisnosti Latinske Amerike, je inicirao ujedinjene budućih republika Venezuele, Kolumbije i Ekvadora u državu Velika Kolumbija. Dolazi do sukoba između predsjednika Bolivara i potpredsjednika Francisca de Paula Santandera, koji završava odcjepljenjem područja Kolumbije i Paname¹¹, čijim predsjednikom postaje Santander. U Kolumbiji je postojao problem sa stvaranjem nacije i iz geografskog razloga- oblik države je pogodovao stvaranju brojnih izoliranih i samodovoljnih regija, s lošom međusobnom komunikacijom i lošim transportnim sustavom (Kos-Stanišić, 2009). Nastankom države, vladavina prava je bila oslabljena, a preraspodjela posjeda nikad nije bila provedena što je omogućilo zadržavanje zemlje i kapitala u rukama nekoliko obitelji. Ovi uvjeti su bili plodno tlo za pobunu zaknutih, što se postepeno razvilo u najdužu revolucionarnu oružanu borbu u Južnoj Americi (*Anti-*

¹¹ Godine 1903. Panama proglašena suverenom državom od strane SAD-a, koji je asistirao u odcjepljenju Paname od Kolumbije, kako bi dobio pravo gradnje kanala (Kos-Stanišić, 2009).

Corruption Resource Centre, 2013). Politički život obilježava neprekidni sukob između konzervativnih i liberalnih interesa, no to nisu samo uobičajena neslaganja oko političkih pitanja, već često iz te podijele dolazi do građanskih ratova. Od 30-ih godina 19. stoljeća s predsjednikom Franciscom de Paula Santanderom počinje ciklus nasilne liberalno-konzervativne netrpeljivosti. Gubici u ljudstvu su neprestani, pogotovo tijekom ekstremno nasilnog razdoblja nazvanog *la violencia* (1948.-1957.), u kojem je život izgubilo 200,000 ljudi. Naime, nasilje se proširilo državom 1948. godine nakon što je izvršen atentat na Jorge Eliecer Gaitana, vođu liberala. Nakon toga, 1958. godine dolazi do kolaboracije između dvije strane u formi koalicijske vlade, znane kao Nacionalna Fronta, koja se temelji na tome da se pozicije predsjedništva, vlade u potpunosti i javnog servisa dijele ciklički i na potpuno jednake baze (*Encyclopedia Britannica- History of Columbia*).

Ipak, pripadnici Komunističke partije Kolumbije (*Partido Comunista Colombiano Party* – PCC) su se osjećali zakinutima od strane vlade, te su predvođeni Manuelom Marulandom nastanili mjesto Marquetalia i tamo kreirali vlastitu zajednicu. Marulandova gerila i gerile okolnih zajednica se ujedinjuju u Južni Blok na Prvoj konferenciji gerile (1964.). Oni se zalažu za preraspodjelu posjeda i bolje uvjete za ruralne zajednice, a obećali su zaštititi zajednice od napada države. Na sljedećoj konferenciji (1966.) mijenjaju ime u Revolucionarne oružane snage Kolumbije (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia* – FARC) te proširuju svoje dužnosti na osiguravanje obrazovnog i zdravstvenog sistema i obuke za obranu i izvršavanje napada, a 1972. godine Marulando otvara kamp za izobrazbu gerile. Sredstva su nabavljali otmicama političara i drugih elita (Stanford University, 2015). Njihove taktike uključuju otmice i iznude, ubojstva i naoružane pobunjeničke taktike korištene protiv kolumbijskih političkih, vojnih i gospodarskih meta. Najčešće su otimali strance u zamjenu za otkupninu, a provodili su i napade na državljanine SAD-a i američke interese, budući da su od samog formiranja bili anti-američka organizacija (Combs i Slann, 2007). Američki utjecaj na kolumbijske procese započeo je tzv. Thomas-Urrutia sporazumom, kojim je zaokružena američka kontrola Panamskog kanala. Taj sporazum je bio interpretacija Monroeve doktrine (*Monroe Doctrine*) „Amerika Amerikancima“, proklamirane 1823. godine, kad je predsjednik James Monroe s europskim velesilama dogovorio područja strateškog interesa, pri čemu je Latinska Amerika određena američkim strateškim interesom (Bilandžić, 2016).

Druga najveća gerilska skupina lijeve političke orijentacije- Nacionalna oslobodilačka vojska (*Ejercito de Liberacion Nacional- ELN*), nastala je u srpnju 1964. godine, kao reakcija na neravnomjernu distribuciju moći unutar države. Katolički radikali, studenti nadahnuti kubanskom revolucijom i intelektualci ljevičari, predvođeni braćom Fabiom i Manuelom Vásquez Castañom, su smatrali da je većina državljanina isključena od države, te su nastojali postojeću vlast učiniti reprezentativnijom. Gerilska skupina je počela vježbati u provinciji Santander 1964. godine, a u siječnju 1965. zauzimaju selo i službeno se proglašavaju ELN-om. Vođe grupe, koji su bili svećenici-Španjolac Camilo Torres, ujedno i sveučilišni profesor, te kasnije Otac Manuel Perez, bili su potaknuti teologijom oslobođenja (Stanford University, 2015). Naime, teologija oslobođenja proširila se Južnom Amerikom nakon Drugog Vatikanskog Koncila (1962.), na kojem je papa Ivan XXIII predložio borbu protiv siromaštva koje proizlazi iz grijeha, specifično iz institucionaliziranog grijeha. Ovaj teološki pristup je nastao u Južnoj Americi, ali se usporedno razvijao u drugim dijelovima svijeta, gdje su opresija, ranjivost i marginalizacija u znatnoj mjeri zastupljene. Pristup se temelji na dijalogu između kršćanske tradicije i društvene teorije, na razumijevanju situacije siromašnih i marginaliziranih, te podrazumijeva akciju kojoj je cilj promjena. Teologijom oslobođenja naglašena je politička dimenzija misija Crkve, misija koje uključuju praktične mjere za poboljšanje uvjeta života ljudi koji žive u uvjetima ekstremnog siromaštva i potlačenosti (Rowland, 1999). Također, pripadnici skupine ELN na početku nisu vršili otmice i slične kriminalne aktivnosti kako bi se financirali, kasnije će se to promijeniti. Osim osnivanja dvije najpoznatije ljevičarske paravojske grupe, u 1960-ima je došlo i do gospodarskog rasta zahvaljujući reformama predsjednika Carlosa Llerasa Restrepa, a 1968. godine je uvedena reforma kojom su izbori postali opet kompetitivni. Godine 1970., iako je pobijedio kandidat konzervativaca, došlo je do promijene u sastavu biračkog tijela, naime ubrzana migracija sa sela u gradove je kreirala novu urbanu interesnu skupinu koju čini uglavnom srednja niža i radnička klasa. Oni su glasali protiv konzervativaca, ali svejedno nije bilo dovoljno glasova da pobijedi njihov kandidat (*Encyclopedia Britannica- History of Columbia*).

U sedamdesetim godinama prošlog stoljeća dolazi do rasta uzgoja marihuane, što je uzrokovano potražnjom američkog ilegalnog tržišta, ali do pada dolazi već krajem 1970-ih, budući da uzgoj u SAD-u raste, a i od strane Kolumbije su bile poduzete akcije za sprječavanje uzgoja. Zatim, dolazi do prijelaza na kokainsku industriju koja je iz

nekoliko bitnih razloga privlačnija. Prije svega, veća je vrijednost robe, zatim koka nije zahtjevna za uzgoj, a ne može se uzgajati u SAD-u i Europi (Thoumi, 2002). Širenjem kokainske djelatnosti, nastaju karteli, tako su u 1980-ima karteli Medellin i Cali postali najutjecajni na međunarodnom tržištu kokaina. Kokainska industrija dovodi do još veće nestabilnosti jer su učestali sukobi između kolumbijskih zemljoposjednika, narkokartela, pobunjeničkih skupina i paravojskih skupina. Privučen profitom, FARC se uključuje u krijumčarenje kokaina krajem 1970-ih, zatim uspostavlja oporezivanje lokalnih uzgajivača koke u sjevernim područjima, što je omogućilo razvoj organizacije u 1980-ima. Zahvaljujući otmicama i krijumčarenju kokaina, stekli su solidne prihode, kojima su financirali socijalne usluge, čime su privukli nove članove koji su nastojali pobjeći od siromaštva (Stanford University, 2015). Također, FARC se uključio i u politički proces, 1985. godine je osnovao političku stranku– Union Patriótica (UP), zajedno s drugim lijevo orijentiranim skupinama. Sljedeće godine na parlamentarnim izborima je osvojio dobar udio glasova, no do 2002. stranka će nestati zbog mnogobrojnih ubojstava članova od strane desničarskih paravojskih skupina (*Encyclopedia Britannica- FARC*).

Za razliku od FARCA-a, 1970-ih ELN još nije uključen u trgovinu drogom, no i oni proširuju opseg taktika. Naime, ELN-ova brojnost je znatno oslabila 1973. godine kada je vojska Kolumbije eliminirala 135 od 200 članova, uključujući i braću Castaño. Novi vođe Manuel Perez i Nicolas Rodriguez Bautista, zvan „Gabino“, kako bi skupili sredstva potrebna za obnovu grupe, odbacuju dotadašnje izbjegavanje otmica iz ideoloških razloga. Počeli su otimati političare i bogate zemljoposjednike, a do 1980-ih su postali stručnjaci u otimanju plovila, vozila i aviona (Stanford University, 2015).

Država koja nije mogla obraniti ruralna područja od rastuće snage gerile, dopušta građanima da se sami brane, što dovodi do rasta lokalnih sila samoobrane koje s vremenom poprimaju oblik paravojskih sila koje djeluju izvan zakona. Prva paravojska skupina Muerte a Secuestrados (MAS) („Smrt otmičarima“) je osnovana 1981. godine, a brzo prelazi iz defenzivne u ofenzivnu, napadajući civile za koje se sumnjalo da sudjeluju u gerilskim aktivnostima. Broj paravojskih skupina ubrzano raste (1988. bilo ih je 300), a 1997. godine većina ih se ujedinjuje u Ujedinjene obrambene snage Kolumbije (*Autodefensas Unidas de Colombia- AUC*) koju predovodi Carlos Castaño, bivši vođa MAS-a. AUC je prvotno bio potpomognut od strane bogatih desničara kako bi štitio njih i njihove poslovne interese od marksističke gerile. Oružje i obuku su pripadnici AUC-a dobili od kolumbijske vojske, a potporu su dobivali i od zemljoposjednika koji su

strahovali od otmica gerile. AUC je nedugo nakon osnutka počeo kampanju usmjerenu protiv naseljenih sela, djelovao je slično kao vojska- napad sa stotine vojnika i okupacija osvojenog teritorija, a imali su i vlastite specifične taktike. Teror su širili tako što bi došli u selo s popisom mogućih suradnika gerile, pojedince s liste su javno ispitivali uz mučenje i pogubili na brutalan način, popularno je bilo osakatiti osobu motornom pilom. S vremenom, što su više teritorija kontrolirali, to su bili povezaniji s kartelima, posebno s moćnim Medellin kartelom. Preuzeli su pružanje zaštite uzgajivačima, proizvođačima i krijumčarima droge na sve više područja, što je dotada predvodio FARC (Combs i Slann, 2007). Skupina kojoj je primarni cilj bila borba protiv gerile kako bi spriječila njihove zločine, pogotovo otmice, postaje sve više orijentirana na stjecanje profita i moći. Budući da je skupina uživala pomoć države, te je država 'ostala slijepa' na AUC-ov posao s drogama i druge zločine, a zauzvrat ih je koristila za borbu protiv političkih protivnika, moguće je govoriti o državno-sponzoriranom narkoterizmu.

U 1990-ima i ELN proširuje opseg aktivnosti, počeo je oporezivati uzgajivače koke i marihuane, također postigao je veliki profit- 225 milijuna USD od iznude zaposlenika naftne kompanije. Dostigao je i vrhunac u ljudstvu (4000-5000 članova), ali 2000-te su označile početak njegovog propadanja. Gubi znatan dio teritorija od strane desničarskih paravojnih sila, a i sukobi unutar skupine su pridonijeli slabljenju. Kako bi demonstrirao svoju moć, kad je započeo dijalog s vladom, ELN je proveo kampanju otmica građana SAD-a. Mirovni pregovori su vođeni 2001., 2002. i 2005. godine, ali nisu uspjeli, također u 2000. su započeli pregovori Kolumbije s FARC-om. Znakovi unutrašnje fragmentacije ELN-a izašli su na površinu, jedinice su počele ignorirati naredbe vođa i počele su surađivati s krijumčarima droge kako bi se financijski osigurali, a početkom 2009. izvještaji su nazivali skupinu oslabljenom i zaboravljenom silom (Stanford University, 2015). Zanimljivo je kako je skupina koja je u početku bila nadahnuta kršćanskom ideologijom zalaganja za siromašne i diskriminirane, te se protivila otmicama, postala skupina specijalizirana za otmice i skupina uključena u posao drogama.

Kako bi pomogao Kolumbiji u borbi protiv narkotika, SAD je 2000. godine započeo Plan Colombia (*Encyclopedia Britannica*). Iako se AUC, isto kao FARC i ELN, nalazio na popisu terorističkih organizacija, kad je administracija G. Busha 2002. godine predložila Kongresu da poveća vojnu pomoć Kolumbiji, taj je paket, za razliku od prethodnog, bio fokusiran samo na borbu protiv gerile. Percepcija da pomoć ionako ide

neizbježno u korist AUC-a koji je primao tajnu potporu Kolumbije, bila je vjerodostojna, stoga su problemu AUC-a pristupili na drugi način, politika SAD-a je bila preferiranje pregovora i mirne demobilizacije AUC-a. Dogovor između Kolumbije i AUC-a je postignut 2005. godine- pod uvjetom da priznaju zločine i vrate ukradeno, članovi dobivaju posebne uvjete, odnosno smanjeno služenje kazne. Iako se u izvještajima tokom godina pojavljuju sumnje u obnovu grupe i vršenje zločina, 2009. godine Kolumbija negira postojanje bilo kakve paravojne skupine u državi. Uz već spomenutu pomoć SAD-a, Kolumbija je uvježbala i opremila prvi bataljun za borbu protiv narkotika koji je trebao služiti kao pomoć nacionalnoj policiji da slomi vezu između terorista i narkotika. Mnogi sumnjaju u njegovu učinkovitost, budući da nisu eliminirale uključenost gerile u posao narkoticima ili nasilje gerile, no drugi ističu da su ipak država i vojska ojačale, a FARC počeo slabiti.

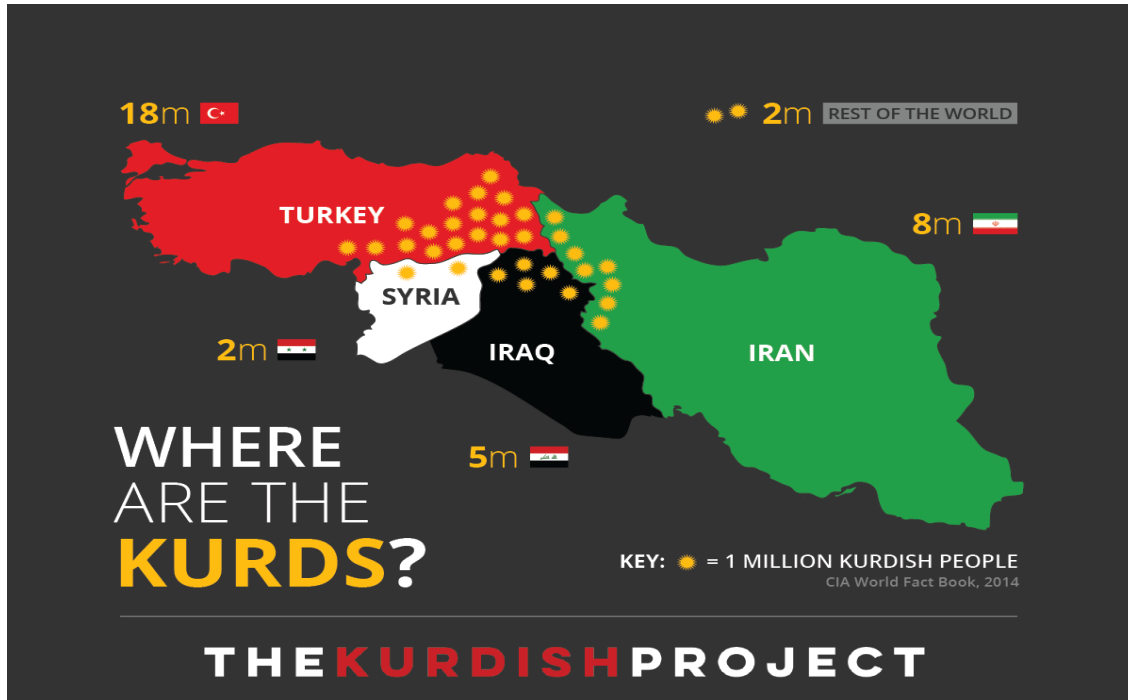
FARC je politički oslabio, a stranka UP izgubila legalni status i nije mogla više sudjelovati u politici, no posao narkoticima je ostao unosan (Stanford University, 2015). Naime, procjenjuje se da je FARC sredinom 2000. bio zadužen za opskrbu više od 50% svjetskog kokaina i više od 60% kokaina u SAD-u (*United Nations Regional Information Centre for Western Europe*, 2017). Također, 2008. godine zajedničkom istragom Španjolske i Kolumbije otkrivena je suradnja između FARC-a i terorističke skupine Baskijska domovina i sloboda (ETA), naime FARC-ove ćelije su dobivale poduke izrade eksploziva i drugih taktika gerilskog ratovanja u zamjenu za kokain koji je ETA zatim preprodavala u Europi (Holmberg, 2009). Predsjednik Juan Manuel Santos 2012. godine obnavlja mirovni proces sa FARC-om, prekidi vatre su često uspostavljeni i prekidani, budući da je FARC nastavljao otimati ljude. Analitičari pretpostavljaju da ELN nije bio pozvan na pregovore zbog toga što je oslabio i više nije bio smatran prijetnjom. ELN na to odgovara ubijanjem policajaca i objavom rata naftnoj kompaniji, stoga 2014. godine započinju uvodni razgovori između države i ELN-a (Stanford University, 2015). Do danas još nije postignut mir, ali trenutno traju mirovni pregovori započeti početkom veljače 2017. (BBC NEWS, 2017). No, u studenom 2016. godine je potpisan mirovni ugovor između FARC-a i države predvođene predsjednikom Juanom Manuelom Santosom, iako je dobar dio javnosti zgrožen jer smatraju da skupina nije dovoljno kažnjena za svoje zločine, ističe se i moguća politička budućnost grupe (CNN, 2016). Bilandžić (2016) postavlja pitanje radi li se ovdje o paradoksu, budući da je glavno pravilo da s teroristima nema pregovora, također zanima ga koliko je efikasan terorizam kao

politička strategija nedržavnih aktera. Tvrdi kako je uključivanje gerile u političke procese standardna i često korištena metoda protuterorizma. Metoda je uspješna, budući da neizravno prihvaća otklanjanje uzorka koji su doveli do terorizma. Na pitanje je li terorizam bio uspješna strategija za ostvarenje političkih ciljeva, odgovara da Revolucionarne oružane snage Kolumbije nisu ostvarile konačne političke ciljeve, ali nisu ni doživjele poraz, navodeći stajalište Stanleya Hoffmana prema kojem su pobunjenički pokreti „pobjednici sve dok ne izgube, a vlasti gubitnici sve dok ne ostvare pobjedu nad pokretom“ (navedeno u: Bilandžić, 2016: 4).

Sve tri skupine su doživjele znatnu transformaciju, služeći se Makarenkinim kontinuitetom¹², možemo primijetiti da su se skupine s krajnje desne strane pomaknule ulijevo, prema organiziranom kriminalu. No, to nije ostao konačni oblik organizacije Revolucionarnih oružanih snaga Kolumbije (FARC), organizacija je nastavila transformaciju. FARC je od narkoterorističke organizacije, do priznatog pobunjeničkog pokreta, postao međunarodno priznati politički subjekt (Bilandžić, 2016). Pitanje je hoće li se održati na političkoj sceni Kolumbije, usprkos većinskom neslaganju javnosti. Ujedinjene samoobrambene snage Kolumbije su nakon sporazumnog prekida prestale postojati, što garantiraju vlasti Kolumbije, a i njihovi ciljevi su dobrim dijelom ostvareni- FARC više nije prijetnja. Hoće li ELN potpisati mirovni ugovor i kakva je njegova budućnost, vrijeme će pokazati. No jedno je sigurno- problemi Kolumbije s narkoticima nisu nestali eliminiranjem organizacija prozvanih narkoteroristima. Istina je da se pad uzgoja koke i produkcije osjetio u odnosu na zlatno doba 2000-ih, ali 2014. je zabilježen rast uzgoja koke (44% u odnosu na 2013.), a rast se predviđao i za 2015. godinu (UNODC,2016). Isto kao što eliminiranjem droga terorizam ne bi nestao, tako ni eliminiranjem terorizma/pobunjeničkih elemenata, nije nestao problem droga u Kolumbiji, što dovodi u pitanje postojanje koncepta narkoterorizma kao cjelovite i ozbiljne prijetnje suvremenom svijetu.

¹² Središnji element rada Tamare Makarenko „The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism“ je *kontinuitet kriminal-teror*. Opisuje transformaciju skupina organiziranog kriminala u terorističke skupine i obrnuto. Predstavljen je u ovom radu u poglavlju Narkoterorizam- Veza između terorizma i organiziranog kriminala (20. str.).

Kurdistanska radnička stranka

Slika 2: Gdje žive Kurdi? (The Kurdish Project, <http://thekurdishproject.org/kurdistan-map/>, učitano 11.travnja 2017.)

Kurdi su narod s područja Bliskog istoka, čijim se korijenima može ući u trag barem jedan milenij. Kurdi nemaju svoju suverenu nacionalnu državu, a glavnina populacije živi unutar područja koje nazivaju Kurdistan. Kurdistan obuhvaća sjeverni Irak, sjeveroistočnu Siriju, sjeverozapadni Iran i jugoistočnu Tursku. Unatoč ovakvoj podijeljenosti i regionalnim razlikama u narječju i običajima, među Kurdima prevladava svijest o etničkom jedinstvu. Jedina značajnija iznimka je skupina zvana Zaza koja obitava u turskom dijelu Kurdistana i među čijim pripadnicima je rašireno odbacivanje pripadnosti kurdskom narodu (Bacik i Ceskun, 2011). Pod Osmanskim Carstvom Kurdi su imali pravo na vlastiti jezik i kulturu, no to se mijenja početkom 20 stoljeća kad turske nacionalne sile preuzimaju kontrolu nad administracijom (Combs i Slann, 2007). Porazom Osmanskog Carstva u Prvom svjetskom ratu, pobjedničke sile su krenule u podjelu Anatolije, ali nakon novog sukoba s Turcima, kojeg je predvodio Mustafa Kemal Atatürk, 1923. godine je potpisan mirovni ugovor u Švicarskom gradu Lausanne kojim je

nastala Republika Turska. Pretežito arapske provincije Carstva su predane Antanti, dok je Anatolija ostala u rukama novonastale Republike Turske. Osim što je sačuvala predjele s turskom većinom, Turskoj je ostao i najveći dio Kurdistana. Za razliku od Osmanskog Carstva, Republika Turska je uspostavljena kao nacionalna država Turaka te je krenula u poturčivanje preostalih manjina unutar svojih granica. Kurdski jezik nije bio korišten u školama, ni u medijima, a umjesto nacionalnim imenom, Kurde se je nazivalo planinskim Turcima (Bacik i Ceskun, 2011).

Šezdesetih godina 20. stoljeća dolazi do odvajanja kurdskog identiteta unutar širih ljevičarskih struja u Turskoj. Vodstvo Kurda, koje je do tada bilo u rukama zemljovlasničke elite, počelo je prelaziti u ruke ljevičara. Kurdistanska radnička stranka (*Partiya Karkeran Kurdistan*- PKK) osnovana je 1978. godine pod vodstvom Abdullaha Öcalana. Öcalan je kreirao vlastitu ideologiju i platformu stranke koja je koristila nasilje, čak nasilje usmjereno protiv onih Kurda koji su bili smatrani elementima unutar turskog sistema (Combs i Slann, 2007). Vodstvo i članstvo je dolazilo iz nižih društvenih slojeva, a cilj joj je bilo izdvajanje Kurdistanu iz Turske i propagiranje marksističko-lenjinističke ideologije pod utjecajem Sovjetskog Saveza. Isprva neznčajna među mnoštvom kurdskih organizacija, stranka jača nakon vojnog udara u Turskoj 1980. godine. PKK je protjeran iz Turske te djeluje u inozemstvu, najviše u Siriji gdje se nalazi i Öcalan. Četiri godine kasnije PKK kreće u oružanu borbu protiv Turske. Stranka je imala potporu i pomoć država s kojima je turski režim bio u neprijateljskim odnosima, uglavnom od Sovjetskog Saveza i Sirije. Nakon raspada SSSR-a, PKK se pretežito oslanja na svoje baze u Siriji i dolini Bekaa u Libanonu, te stvara nova uporišta oko Turske. Na PKK-ovu pobunu Turska uzvraća gotovo isključivo vojnim sredstvima. Do 1999. Turska vojno pobjeđuje PKK, uz velike gubitke na obje strane. Iste godine Turska je uhvatila Öcalana nakon što je 1998. Sirija pod prijetnjom turske vojne intervencije bila prisiljena protjerati PKK s vlastitog teritorija. PKK se povlači iz Sirije u irački dio Kurdistana. Vođa tamošnjih Kurda, Masoud Barzani, dozvolio im je uspostavljanje baze. Stranka proglašava primirje i kreće sa pokušajima nenasilne političke borbe u Turskoj. Od pada SSSR-a stranka postepeno odbacuje i svoju staru ideologiju baziranu na marksizmu i približava se demokratskom socijalizmu. Politička borba Kurda u Turskoj se nastavlja na izborima, no njihove političke stranke se gase zbog optužbi za povezanost s PKK-om, dok se kurdske političare onemogućava u političkom djelovanju. PKK je iskoristio primirje za novo jačanje 2004. godine krenuvši u novu fazu oružane borbe (Tezcür, 2010). Turska je napala PKK-ova uporišta u Iraku 2008. godine. Dodatni problem za PKK je

bilo i jačanje Stranke pravde i razvoja (*Adalet ve Kalkınma Partisi- AKP*) među konzervativnijim Kurdima u Turskoj. Nekoliko godina nakon dolaska na vlast, AKP i vođa Recep Erdoğan su 2009. pokrenuli novu inicijativu za oslabljivanje separatizma među turskim Kurdima, dozvoljavajući korištenje kurdskog jezika u medijima i obrazovanju. Nakon izbijanja građanskog rata u Siriji, lokalna skupina Kurda- Stranka demokratske unije (*Partiya Yekîtiya Demokrat- PYD*) i njezine Jedinice narodne zaštite (*Yekîneyên Parastina Gel- YPG*) preuzimaju kontrolu nad sirijskim dijelom Kurdistanu. Oni uvode demokratski socijalizam kakvog propagira Öcalan na područja pod svojom kontrolom, a u sukobu s islamističkim skupinama dobivaju potporu SAD-a. Zbog mirovnih pregovora s Öcalanom, Turska je tolerirala prelazak kurdskih boraca u Siriju, no zbog bitke za sirijski grad Kobani na granici krajem 2014. godine je zatvorila granicu prema sirijskom dijelu Kurdistanu (Stein i Fuley, 2016). Turska je direktno intervenirala u Sirijski rat, 2016. godine, s ciljem sprječavanja pokušaja PYD-a i njegovih saveznika da spoje sve enklave koje kontroliraju i time preuzmu kontrolu nad skoro cijelom južnom stranom tursko-sirijske granice (*The Guardian*, 2016).

Da bi financirao svoju dugotrajnu političku, oružanu i terorističku borbu protiv Turske, PKK se s vremenom sve više okretao prema proizvodnji, krijumčarenju i trgovanju drogama. Prema izvješću turskog Ministarstva unutarnjih poslova iz 2016. godine stranka godišnje zaradi 170 milijuna američkih dolara uzgojem i prodajom kanabisa. Nadalje, PKK-ov prihod od ostale trgovine drogom godišnje iznosi 1.5 milijardi američkih dolara (Atilgan, 2016). Područje na kojem organizacija ima kampove je povoljno smješteno za kontroliranje protoka opijata iz Afganistana prema Europi. Isprva je PKK samo nametao porez trgovcima heroinom, no s vremenom se i sam upustio u uzgoj, preradu, krijumčarenje i prodaju droge. Izuzev kanabisa, postoje nepotvrđene tvrdnje da je PKK već početkom 1980-ih krenuo s pokušajima uzgajanja maka (Khan i Er, 2013). Prvenstveno, PKK oporezuje uzgajivače po selima, ali kako Kurdistan nije toliko pogodan za uzgajanje maka naveliko, teroristi se usredotočuju na krijumčarenje s istoka prema zapadu. Što se tiče prerađivanja i proizvodnje droge, PKK već desetljećima uspostavlja laboratorije na područjima pod svojom kontrolom radi povećanja profita od trgovine heroinom. Također, oporezuju proizvodnju na teritoriju pod svojom kontrolom, ali su navodno uspostavili i laboratorije po Europi. Kada se povećao broj Kurda po Zapadnoj Europi i Njemačkoj, stranka je počela koristiti svoju prisutnost u tamošnjim gradovima da bi se uključila u uličnu prodaju narkotika. Za dilanje proizvoda lako može pronaći mnogobrojne siromašne kurdske imigrante i njihovu djecu. Prema procjenama

Ujedinjenih naroda za 2010. PKK-ov dohodak od posla narkoticima iznosi 50% od prijevoza, 46% od prodaje, a samo 4% od uzgoja i proizvodnje (UNODC, 2010). PKK ne kontrolira oslobođene teritorije u Turskoj, a unatoč uspješno stvorenom dotoku novčanih sredstava članovi ne mogu računati na lagodan život. Umjesto financijskih, mladi Kurdi se priključuju borbi iz emocionalnih i moralnih razloga (Tezcür, 2010). Ođanost Öcalanu je prožeta kroz stranku i organizacije koje su s njom povezane. Bilo kakvo javno suprotstavljanje PKK-u među turskim Kurdima može završiti pogubno (Bacik i Coskun, 2011). Očigledno je da ovdje nije riječ o novoj ozbiljnoj prijetnji, već se radi o klasičnom primjeru gdje se marginalizirana zajednica bori za svoje ciljeve i opstanak, koristeći se sredstvima koja su im dostupna.

Irska republikanska armija

Iako je već u 12. stoljeću započela engleska kolonizacija Irske, irska kultura se unatoč tome uspjela očuvati neko vrijeme, sve do kraja 15. stoljeća kad je počeo jačati engleski utjecaj (Bilandžić, 2005). Temelje budućim problemima nalazimo u tzv. politici „plantažiranja“ (*plantation*), koja zapravo predstavlja čišćenje domicilnog irskog pučanstva iz određenih područja, konfiskaciju njihove imovine i zatim naseljavanje tih područja engleskim i škotskim doseljenicima. Suvremenim terminom, ovdje je riječ o etničkom čišćenju. „Plantažiranje“ Ulstera, sjeveroistočnog kraljevstva keltskih/irskih plemena, je jedino uspjelo izmijeniti karakter društva. Od onda na tom teritoriju žive dvije neprijateljski nastrojene zajednice: od kojih je jednoj oduzeta zemlja i dana drugoj, a ta druga zajednica je uvjerena da joj je posjed ugrožen. Šest od devet okruga Ulstera je ušlo u sastav Sjeverne Irske 1921. godine, završetkom pregovora o podijeli, kad su nastale Sjeverna Irska (*Northenr Ireland*) kao dio sastava UK-a i Slobodna Irska Država (*Irish Free State*) (Bilandžić, 2010).

Već smo u radu naglasili važnost identiteta pri konstruktivističkom pristupu proučavanja fenomena, stoga ni ovdje ne smijemo zaboraviti uključiti aspekt identiteta. Pogotovo je važno istaknuti različitosti između identiteta, budući da se primjer Sjeverne Irske navodi kao klasičan primjer gdje su različiti identiteti izvor sukoba. Slažemo se s tvrdnjom pojedinih autora koji tvrde da je „pitanje identiteta jezgra svakog razumijevanja konflikta“, te da se u Sjevernoj Irskoj radi o „konfliktu između različitih tradicija, identiteta i različitih privrženosti“ (Bilandžić, 2005: 24). Dvije zajednice Sjeverne Irske imaju različite identitete, različitu vjeroispovijest (protestanti i katolici), različito

poimanje prošlosti i različite političke težnje- unionisti koji ne žele postati dio Irske (lojalisti kao unionisti koji se koriste ili podupiru nasilje kao sredstvo za ostvarenje ciljeva) i nacionalisti (republikanci su ekstremno krilo). Iz razlike u identitetu je proizašla i razlika u pravima- političkim pravima, pravima na zapošljavanje, pravima na stan. Katolici su sistemski bili diskriminirani, što je bio osnovni povod suvremenog sukoba („Nevolja“/*Troubles*) započetog 1969. godine. Građanski marševi su eskalirali u nasilje s obje strane, na njih je britanska vlada odgovorila vojskom, a glavni zadatak britanske vojske je postao poraziti Irsku republikansku armiju (*Irish Republican Army- IRA*).

IRA je organizacija nastala iz Irskih Dobrovoljaca (*Irish Volunteers*). Cilj IRA-e je od početka bio uništiti vladavinu Britanije na cijelom otoku korištenjem oružane sile, dok je Sinn Féin koristio politička sredstva. IRA se služila taktikama gerilskog ratovanja (zasjede, sabotaze, racije). Nakon što je Irska izašla iz Commonweltha i postala republikom, IRA je stavila fokus na djelovanje u Sjevernoj Irskoj. Kao što smo već naveli, katolici su krajem 60-ih godina krenuli u marš za građanska prava koji je eskalirao u nasilje, on je uzrokovao raskol unutar republikanskog pokreta. Na zasjedanju Vojne konvencije (*Army Convention*), prosinac 1969. u Dublinu, IRA se dijeli na politički dio „Službena“ Irska republikanska armija (*Official Irish Republican Army- OIRA*) i znatno veću frakciju koja će nastaviti štititi katolike primjenom oružane borbe- „Privremenu“ IRA-u (*Provisional Irish Republican Army -PIRA*). Nakon što je 1994. godine IRA proglasila prekid vatre, Republikanski Sinn Féin (*Republican Sinn Féin- RSF*), koji je prije bio protiv oružanih sredstava, formirao je svoje oružano krilo- „Kontinuiranu“ IRA-u (*Continuity Irish Republican Army- CIRA*) (Bilandžić, 2010).

CIRA je uključena u bombardiranja, otmice, iznude, te je od 2004. godine na američkoj listi nasilnih ekstremističkih organizacija (eng. *violent extremist organization- FTO*) (*Center for Strategic and International Studies, Washington DC 2000*). Prema irskom policijskom izvještaju, očigledno je da je grupa uspostavila vezu s istočnoeuropskim krijumčarima, s kojima poslovno surađuje i dijeli rute za krijumčarenje (Gallagher, 2014). Godine 1997. nastaje „Prava“ IRA (*Real Irish Republican Army- RIRA*), predvođena Sin Féinom i članovima IRA-e, nezadovoljnim novom mirovnim politikom. Članovi su iskusni, nekoliko IRA-inih eksperata za izradu bombi, često se služe auto bombama pri izvođenju nasumičnih akata terorizma, a najčešće izvode fokusirane nasumične akte pri čemu je meta mjesto gdje se nalaze neprijatelji, također izvode i „dinastičke“ (*dynastic*) terorističke akte gdje su mete politička elita (Combs i Slann, 2007). Veliki dio sredstava dolazi od simpatizera, čak i članova „Privremene“

IRA-e, no osim toga grupa je uključena u kriminalne aktivnosti, iskusni su u pljačkama, a drže kontrolu nad drogama i prostitucijom na cijelom irskom otoku, a u manjoj mjeri u Engleskoj. Grupa je uključena i u ilegalnu trgovinu drogama na Bliskom istoku (*Center for Strategic and International Studies*, Washington DC 2000).

Iako je PIRA napustila ideju oružane borbe i razoružala se 2005. godine, vjeruje se da je još uvijek tajno pohranjeno dovoljno opreme za paravojno djelovanje, a od kriminalnih aktivnosti se grupa i politička stranka Sin Féin opskrbljuju s nekoliko milijuna američkih dolara godišnje. IRA je u prošlosti primala pomoć iz raznih država i od organizacija kao što je Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO). Organizacija je vršila kriminalne radnje i na području SAD-a, gdje su članovi IRA-e 1980-ih bili uhvaćeni pri krijumčarenju preko jedne tone marihuane, također djelovala je i na području Južne Amerike, gdje je poslovno surađivala s FARC-om. Naime, Kolumbijske revolucionarne snage su angažirale IRA-u za poduku izrade eksploziva, točnije za izradu i korištenje minobacača (Holmberg, 2009). Sumnja u povezanost te dvije organizacije se pokazala točnom u kolovozu 2001. godine, uhićenjem irskog stručnjaka za eksploziv u Bogoti. Pretpostavlja se da je FARC uslugu platio 2 milijuna dolara, a IRA je zaradom nabavila rusko oružje. Također, postojanje veze između IRA-e i FARC-a ide u prilog sumnja da je IRA kokain stečen od FARC-a koristila kako bi platila hrvatske krijumčare oružja. Naime, područje Balkana je bilo plodno tlo za djelovanje krijumčarskih grupa, tzv. „balkanska veza“, budući da je raspadom Jugoslavije došlo do sloma središnjeg zakonodavnog sistema, a pravni sustavi većeg dijela regije su ostali korumpirani i nakon završetka rata. IRA i Baskijska domovina i sloboda (ETA) su navodno plaćale hrvatskim krijumčarima oružje kolumbijskim kokainom, iz čega proizlazi da su hrvatski krijumčari krijumčarili oružje i kokain (Curtis i Karacan, 2002). Prema novinskom članku Jasne Babić, objavljenom u magazinu Nacional 2001. godine, krijumčari su uživali zaštitu Ministarstva obrane, Ministarstva unutrašnjih poslova, obavještajnih službi i HDZ-a, što je dovelo do toga da Hrvatska postane, riječima autorice: „jedan od vodećih distributera oružja i eksploziva europskog kriminalnog i političkog podzemlja“ (navedeno u: Curtis i sur., 2003: 80). Hrvatska policija¹³ je 2000. godine u kamionu u mjestu Dobranjama

¹³ U ovoj i u drugim akcijama policije (akcije 1998: „Barracuda“, „Urcih“ i „Spider“) otkrivena je umiješanost nekoliko bivših zaposlenika Hrvatske vojske- pukovnik Bruno Zorica Zulu je bio među osumnjičenima za oružje u Dobranjama, a djelovanje Mladena Naletilića Tute i Vinka Žuljevića Klice je bilo pod istragom u operaciji 'Barracuda', operaciji kojom se istraživala srpsko-hercegovačka mreža krijumčara. Neki tvrde kako su, budući da su u akcijama otkriveni bivši zaposlenici Hrvatske vojske koji su navodno uživali zaštitu policije, Sigurnosno-informativne službe (SIS) i Ministarstva obrane, ti slučajevi brzo 'zasuškan' i zaboravljeni (Nacional, 2003).

zaplijenila oružje, uključujući zolje i strojnice, za koje je britanska vlada tvrdila da je namijenjeno PIRA-i (Večernji list, 2005).

Sjevernoirski sukob nije razriješen sporazumom na Veliki petak¹⁴, on se zbog specifičnosti i dubine ne može riješiti, već je potrebno provesti proces upravljanja sukobom. Stoga, PIRA još uvijek postoji, samo je promijenila sredstva- okrenula se političkoj borbi, a napustila oružanu borbu (Bilandžić,2014). Nakon što je PIRA krenula s isključivo legalnom političkom borbom, bez oružja i nasilja, trebala se okrenuti i legalnom pribavljanju sredstava. PIRA službeno deklarira borbu protiv narkotika, iako dobar udio njenih sredstava kroz godine dolazi od ilegalnog poslovanja narkoticima. Je li uistinu uključena u kriminalne aktivnosti (direktno ili donacijama pribavljenih kriminalnim aktivnostima), ili nije, ne možemo sa sigurnošću utvrditi. Prije svega jer je kriminalni ogranak djelovanja tajan, a koliko su „Prava“ IRA i IRA „Kontinuiteta“ povezane s PIRA-om ne možemo pouzdano utvrditi, no dobar broj dokaza ide u prilog tome da se PIRA i Sin Féin i dalje djelomično financiraju od kriminalnih aktivnosti, uključujući poslovanje narkoticima. Droge nisu ništa novo, već dobro poznati aspekt šireg spektra kriminalnih aktivnosti, kojim se znaju služiti i terorističke organizacije, kao što se služe i drugim kriminalnim aktivnostima.

Hezbollah

Organizacija je nastala u ljeto 1982. godine kao krovna organizacija pro-iranskih islamskih organizacija u Libanonu, organizacija koje su se započele razvijati 1970-ih godina. Prema Abu Yasseru, vođi političkog ogranka Hezbollaha 1990-ih godina, Hezbollah je postojao ideološki i kulturološki prije iranske revolucije, kao aglomeracija skupina koje su tražile način da provedu svoje ideje. Sistem religijskih institucija bio je baza za širenje islamske poruke cijeloj šijitskoj zajednici, uključujući džamije, humanitarne udruge i islamske fakultete koji su podučavali vjerske studije, te vojne taktike i strategije, što je bilo koristan alat za proširivanje kruga potpore Hezbollahu i

¹⁴ Sporazum potpisan na Veliki petak 10. travnja 1998. godine (*Good Friday Agreement*) se sastoji od dva dijela: prvi je sporazum suprotstavljenih stranaka u Sjevernoj Irskoj o njenom unutarnjem ustrojstvu i mogućnostima promijene ustavnog statusa- Sporazum postignutog višestranačkim pregovorima (*Agreement Reached in the Multiparty Negotiations*), a drugi je sporazum (*Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ireland*) koji su potpisale britanska i irska vlada i odnosi se na njihove obveze i primjenu Sporazuma postignutog višestranačkim pregovorima (Bilandžić, 2014).

privlačenje dobrovoljaca (Azani, 2013). Utjecaj iranske revolucije i izravna pomoć Irana, te potpora sekularne Sirije, dovode do službenog osnutka, a ne smije se izostaviti neposredan povod nastanka Hezbolaha- izraelska invazija na Libanon. Hezbollah (ar. *Hizb Allah*, eng. *Hezbollah, Party of God*- Božja stranka) je oružana (teroristička) organizacija i politička stranka šijitskog usmjerenja (od 1992. godine je parlamentarna stranka), također djeluje u socijalno karitativnom području (Bilandžić, 2010). Organizacija je provodila brojne terorističke akte, mnoge usmjerene protiv SAD-a, najpoznatiji su: samoubilačka eksplozija kamiona koji se zabio u američko veleposlanstvo u Bejrutu 1983. godine, zatim napad na vojarne američkih marinaca, također 1983. godine u Bjerutu, a poznati su i po otmici aviona TWA 847 i napadu na Khobar tornjeve u Saudijskoj Arabiji 1996. godine (*National Counterterrorism Center*). Izrael i SAD tvrde kako je Islamic Jihad, organizacija koja je preuzela krivnju za brojne terorističke akte, uistinu tajno krilo Hezbolaha. Čelni ljudi i ideološki vođe Hezbolaha to negiraju, kao i bilo kakvu drugu povezanost s terorizmom. Libanonci, te mnogi Arapi i muslimani vide Hezbollah kao nacionalni pokret otpora, nikako kao terorističku organizaciju (Alagha, 2011).

Hezbollah ima potpuno opremljeno vojno krilo s nekoliko tisuća vojnika koji uglavnom operiraju na južnom dijelu države, blizu granice s Izraelom. To područje je Hezbollah okupirao relativno brzo 2000. godine, čime su evakuirane snage Izraela i vojne snage Južnog Libanona (Combs i Slann, 2007). Od onda granično područje postaje pogodno za krijumčarenje droge, pogotovo izraelsko naselje Ghajar sa specifičnom pozicijom- ograničen s južne strane linijom koju je označio UN između dvije države („Blue Line“), ali bez ograde s libanonske strane, što Ghajar čini idealnim za krijumčarenje droge. Uključenost Hezbolaha u trgovinu drogom potaknuta je rastom komercijalnog uzgoja marihuane u dolini Bekaa 1970-ih godina. Uzgoj marihuane na tom teritoriju se nametnuo kao unosan izvor zarade nakon što je građanski rat uništio druga područja gospodarstva. Osnutkom Hezbolaha, mnoge obitelji s područja doline Bekaa su regrutirane, što dovodi do sve veće uključenosti Hezbolaha u posao narkoticima, a u prilog tome ide i religijska zapovijed (*fatwa*) izdana sredinom 1980-ih koja nudi vjersko opravdanje za inače nečiste i zabranjene aktivnosti. Vjeruje se da su je izdali iranski vjerski vođe, a glasi ovako: „Proizvodimo drogu za Sotonu- Ameriku i Židove. Ako ih ne možemo ubiti oružjem, možemo drogom.“ (Lewitt, 2012: 35). No osim već spomenute pomoći Irana i Sirije, te uzgoja i krijumčarenja droge u regiji, Hezbollah prima pomoć od

libanonskih šijitskih zajednica iz Europe, Afrike, Južne Amerike, Sjeverne Amerike i Azije. Često su pristalice Hezbolaha uključene u razne kriminalne aktivnosti od kojih grupa ima financijske koristi, a to su: krijumčarenje narkotika i druge zabranjene robe, krivotvorenje putovnica, pranje novca, bankovne i kartične prijevare, te imigracijske prevare (*US Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism, 2013*).

Vidljivo je da organizacija ima globalni utjecaj i potporu, a posebno je zanimljiva prisutnost Hezbolaha u Južnoj Americi. To se djelomično može objasniti velikim udjelom libanonske dijasporu u Južnoj Americi. Oni podupiru organizaciju zbog socijalnih programa koje organizacija provodi u Libanonu (*US House Committee on Homeland Security, 2012*). Prema podacima SAD-a, koji pažljivo prati prisutnost nasilnih ekstremističkih organizacija (eng. *violent extremist organization- VEO*), koje su prijetnja američkim interesima, Hezbolah je najistaknutija takva organizacija u Južnoj Americi, posebno na području tromeđe između Argentine, Brazila i Paragvaja (Hauput, 2009). Upravo se to područje smatra najunosnijim izvorom prihoda Hezbolaha, izuzevši sponzorstvo država, te se procjenjuje da iznosi 12 milijardi USD godišnje, a financijski zločini su specijalnost kriminalaca tog područja. Razni dokazi upućuju na uključenost u krijumčarenje kokaina iz Južne Amerike. Naime, Kolumbija i SAD su 2008. godine razotkrili krijumčarsku organizaciju koja je navodno pomagala financirati operacije Hezbolaha. Zanimljiva je i optužnica Aymanu Joumaaju, zvanom „Junior“. Inače, Libanonac i pristalica Hezbolaha, je bio uključen u transport, distribuciju i prodaju pošiljka kokaina iz Južne Amerike teških nekoliko tona, te u pranje novca u Europi i na Bliskom istoku. Prema optužnici podnesenoj u Virginiji Junior je navodno kokain iz Kolumbije dopremao u SAD preko Gvatemale, Hondurasa i Meksika gdje je surađivao s kartelom Los Zetas. SAD ističe kako se optužnicom protiv Juniora potvrđuje veza između Hezbolaha, kao zastupnika Irana, i meksičkih narkokartela koji kontroliraju krijumčarske rute do SAD-a (*US House Committee on Homeland Security, 2012*). Upravo zbog prijetnje koje predstavlja sigurnosti SAD-a, a i globalno, česte su akcije uhićenja pristalica Hezbolaha. No to nije samo slučaj Hezbolaha, DEA naglašava narkoterorizam kao glavnu prijetnju koja proizlazi od droga te stavlja fokus na borbu protiv narkoterorizma. Osim senzacionalizma povezanog uz termin terorizam, još je jedan razlog zašto DEA naglašava ovu komponentu. Naime, prema članku 960a (Title 1 U.S. C. § 960a) američkog kaznenog zakona, američke agencije mogu uhititi i kazneno progoniti počinitelje kaznenih prekršaja vezanih uz droge izvan SAD-a, ako se uspostavi

povezanost s terorizmom, čak ne treba postojati ni veza zaplijenjene droge s američkim tržištem (Csete i Sánchez, 2013). Tako je primjerice u veljači 2016. godine udruženo međunarodno pravno tijelo na čelu s američkom agencijom DEA-om provelo „Project Cassandra“, akciju raskrinkavanja distribucije droge Hezbolahovog poslovnog odjeljenja- Business Affairs Component (BAC). DEA je istražila način na koji organizacija koristi novac od droga- koriste se prvo hawalom i mijenjanjem pezosa korištenjem crnog tržišta kako bi oprali novac, a zatim kupuju oružje potrebno njihovim borcima u Siriji, budući da je Hezbolah uključen u sirijski građanski rat s ciljem očuvanja Assadovog režima (Center for Security Policy, 2016). Hezbolah, kao član savezništva *The Axis of Resistance*, savezništva predvođenog Iranom, čiji je član i Sirija, je duboko umiješan u rat u Siriji. Ovo je očekivana reakcija na rat koji predstavlja prijetnju egzistenciji ovom strateškom savezništvu. Interesi Hezbolaha u Siriji su očuvati savezništvo, očuvati transfer oružja, opreme i novca iz Irana i spriječiti uspostavu sunitski-dominantnog režima u Siriji (Sullivan, 2014). Hoće li trajanjem rata, koji crpi sredstva Hezbolaha, umiješanost organizacije u kriminalne aktivnosti povećati, ili će brojne akcije DEA-e, i drugih sličnih tijela, imati pozitivan efekt na smanjenje kriminalnog aspekta organizacije?

Al Qa'ida i pokret Taliban

Al Qa'ida je multinacionalna organizacija s globalnom prisutnošću koju čine vođe koji su ujedno vođe i drugih terorističkih organizacija, kao što su egipatska Al-Gama'at Al-Islamiyya i Ayman al-Zawahiri (*Egyptian Islamic Jihad*), a članovi iz raznih država (Combs i Slann, 2007). Organizacija vuče korijene iz doba sovjetske okupacije Afganistana, koja je potakla muslimane iz raznih država da se dobrovoljno priključe borbi protiv okupatora. Bilo je potrebno osnovati ured za novačenje, propagandu i prikupljanje sredstava, stoga je središnji punkt osnovan u Peshawaru, u Pakistanu, a iz njega je nastala Al Qa'ida. Postepeno je središnju ulogu u aktivnostima tog „uslužnog ureda“ preuzeo Saudijac Osama bin Laden koji je pod utjecajem rata prihvatio ideju džihada (svetog rata), koji je radikalni dio novonastalog političkog koncepta političkog islama. Osim nasilnog djelovanja, politički islam, koji je tek jedna od orijentacija unutar muslimanskog korpusa, uključuje još dvije dimenzije- socijalno karitativno djelovanje, te legalno i legitimno

političko djelovanje, te je bitno ne izjednačavati islamizam i terorizam. Al Qa'ida je prvotno trebala biti organizirana kao islamska vojska te djelovati lokalno, no u vrijeme iračke okupacije Kuvajta (1990. godine), nakon što je Saudijska Arabija odbila pomoć Osame bin Ladena, a prihvatila američku pomoć, započela je transformacija u mrežnu terorističku organizaciju usmjerenu na globalni džihad. Osama bin Laden objavljuje *Deklaraciju o ratu protiv američke okupacije dvaju svetih mjesta* 1996. godine, u kojoj zahtjeva protjerivanje američkih snaga s Arapskog poluotoka, rušenje saudijske vlasti, a podržava širenje radikalnog islamizma. Transformacija organizacije je bila konačna 1998. godine osnivanjem „Svjetske islamističke fronte za džihad protiv Židova i križara“ (Bilandžić, 2010). Nakon terorističkog napada 11. rujna 2001. administracija SAD-a je tražila od Afganistana, koji je u to vrijeme bio pod talibanskim režimom, da preda Osamu bin Ladena i njegove pomoćnike, što su oni odbili. Sjedinjenje Američke Države su, uz pomoć Ujedinjenog Kraljevstva i drugih država, odlučile osloboditi Afganistan od talibanskog režima, uništiti središnje kampove Al Qa'ide te uhvatiti bin Ladena i njegove glavne pomoćnike. Operacija Vječna sloboda (*Operation Enduring Freedom- OEF*), jedna od najskupljih protuterorističkih operacija, bazirana na napadu iz zraka, rezultirala je rušenjem talibanskog režima, ubijanjem ili uhićenjem velikog broja pripadnika Al Qa'ide i slamanjem njihove terorističke mreže u Afganistanu (Combs i Slann, 2007). Al Qa'idin globalni utjecaj nisu uspjeli uništiti, čemu je doprinijela i sposobnost pripadnika da se prilagode novim uvjetima. Preživjeli vođe su se, nakon što su protjerani iz Afganistana u pogranično područje Pakistana, započeli koristiti internetom kao kanalom za informiranje sljedbenika i regrutaciju dobrovoljaca (Wilkinson, 2010).

Nakon svrgavanja talibana, na vlast dolazi predsjednik Hamid Karzai, a Afganistan postaje član tzv. rata protiv terorizma. Napadi na civile i na vojsku su česti, a od 2004. godine sve su učestaliji napadi bombaša samoubojica (Combs i Slann, 2007). Još je jedan problem isplivao na površinu- iako su talibani sredinom 1990-ih kad su preuzeli kontrolu nad državom bili saveznici s lokalnim „warlodrovima“, te se procjenjuje da su ishodili između 75 i 100 milijuna USD godišnje od poreza na opijum, 2000. godine izdaju religijsku zapovijed (*fatwa*) kojom se brani uzgoj opijuma, smatrajući ga ne-islamskim. Sankcije za kršenje zabrane su bile stroge, stoga je uzgoj znatno opao, toliko da je sljedeće godine produkcija na području Afganistana pala za 95% , odnosno 99% na područjima pod kontrolom talibana, što je dovelo do smanjena od 65% u potencijalnoj svjetskoj zalihii ilegalnog heroina. Zanimljivo je kako je SAD mijenjao svoju politiku,

njihove strategije se mogu opisati kao: rana faza „ne upletanja“ („hands-off“) , pristup „upletanja“ („hands on“) i trenutačni pristup „alternativnih prihoda“ koji je započela 2009. godine Obamina administracija. Pad talibana je rezultirao krajem kratkotrajne zabrane produkcije opijuma, u to vrijeme politika SAD-a je bila „ne upletanje“, odnosno fokus je bio samo na borbi protiv terorizma, čak su surađivali s narkoskupinama kako bi dobili pomoć u borbi protiv talibana, a borbu protiv narkotika su prepustili Afganistanu, koji je uveo zabranu produkcije opijuma, ali je ona bila neučinkovita. Od 2003. godine SAD primjenjuje pristup „upletanja“, budući da je produkcija opijuma rasla (Coyne, Blanco i Burns, 2016). SAD je promijenio pristup, budući da je uočeno da unosan profit od usjeva završava u rukama talibana, Al Qa'ide i drugih terorističkih skupina (Combs i Slann, 2007). Naime, pobunjenička skupina Taliban uključena je u terorističke aktivnosti te surađuje s kriminalnim mrežama, a jedan od glavnih izvora financiranja, uz privatne donacije iz država Perzijskog zaljeva i pomoći Al Qa'ide, je posao narkoticima, te razne vrste iznuda i otmica. Naime, članovi Talibana zarađuju oporezivanjem uzgajivača, a novac, oružje, vozila i drugu opremu dobivaju od tzv. „drug lordova“, kojima talibani dopuštaju transport narkotika Afganistanom do susjednih država, te im pružaju zaštitu, bilo da je riječ o zaštiti laboratorija, zaštiti nabave kemikalija, te zaštiti od državnih protumjera. Upravo ovo je savršen primjer suradnje između terorističke organizacije i kriminalnih organizacija, tako tvrde i autori izvještaja *International Terrorism and Transnational Crime: Security Threats* (Rollins i Wyler, 2010). Također, oni postavljaju jedno zanimljivo pitanje- „ Je li zločin produžetak terorističke ideologije?“, te navode izjavu Khana Mohammeda, člana Talibana koji služi kaznu u američkom zatvoru, kojom opravdava prodavanje heroina smatrajući taj čin oblikom jihada- „Bilo opijumom ili metkom, isti nam je cilj“ (Rollins i Wyler, 2010: 7). Također, dok se za talibane zna o njihovoj uključenosti u posao narkoticima, često se vode rasprave o tome koliko je zapravo Al Qa'ida uključena. Neki propituju dobiva li Al Qa'ida uopće neki značajni iznos od trgovine droga, naglašavajući da je komisija u izvještaju o napadu 11. rujna navela da nema nikakvih dokaza o povezanosti napada s novcem od trgovine drogama (Combs i Slann, 2007). Zapadni političari su često brzopleto zaključivali da veza između Talibana i Al Qa'ide nužno uključuje Al Qa'idu u posao narkoticima, pa su čak i Osamu bin Ladenu nazivali najvećim proizvođačem heroina (Gomis, 2015).

No, to što je isključeno financiranje terorističkog napada 11. rujna novcem od droga, ipak ne znači da bi trebali odbaciti postojanje svake veze te terorističke

organizacije s narkoticima, ipak je Al Qa'ida raširena mrežna organizacija s velikim brojem ćelija i mnogo izvršenih terorističkih napada. Tako prema posljednjem izvještaju DEA-e stoji kako je Al Qa'ida u Magrebu u Zapadnoj Africi uključena u međunarodne aktivnosti krijumčarenja droge (*Drug Enforcement Administration- U.S. Department of Justice*, 2016). Tezu da su razmjeri veze između krijumčarenja droge i terorizma u toj regiji često preuveličani ispitana je u radu „Telling the story of drugs in West Africa: The newst front in losing war?“ (2013). Autori J. Csete i C. Sánchez su ispitali empirijsku vezu između krijumčarenja droge i terorizma i zaključili kako su razmjeri ove veze ipak preuveličani. Kao moguće objašnjenje preuveličavanja razmjera ove veze navode tri glavna razloga Virginie Comolli¹⁵. Comolli ističe da je potraga medija za senzacionalističkim naslovima jedan od mogućih razloga. Zatim, vlade država ove regije su svjesne da naglašavanjem bilo kakve veze s terorističkim organizacijama, posebno s Al Qa'idom, lako privlače pažnju donatora i dodatne novčane fondove. Također, lokalna politička elita uključena u kriminalne aktivnosti, uključujući posao narkoticima, prebacuje fokus sa sebe na terorističke organizacije. Ona ne negira postojanje veze, čak navodi da je negdje veza evoluirala iz plaćanja prolaza kroz teritorij terorističkih skupina, do plaćanja usluga oružane zaštite konvoja droge (10-15% vrijednosti robe), već ističe da su samo elementi unutar ekstremističkih skupina uključeni u krijumčarenje droge, budući da krijumčarenje nije u skladu s ideologijom Al Qa'ide. Također, napominje kako otmice ostaju najunosnijim izvorom zarade ovih organizacija, a ne posao narkoticima (navedeno u: Csete i Sánchez, 2013).

Pobunjeničke skupine Manipura

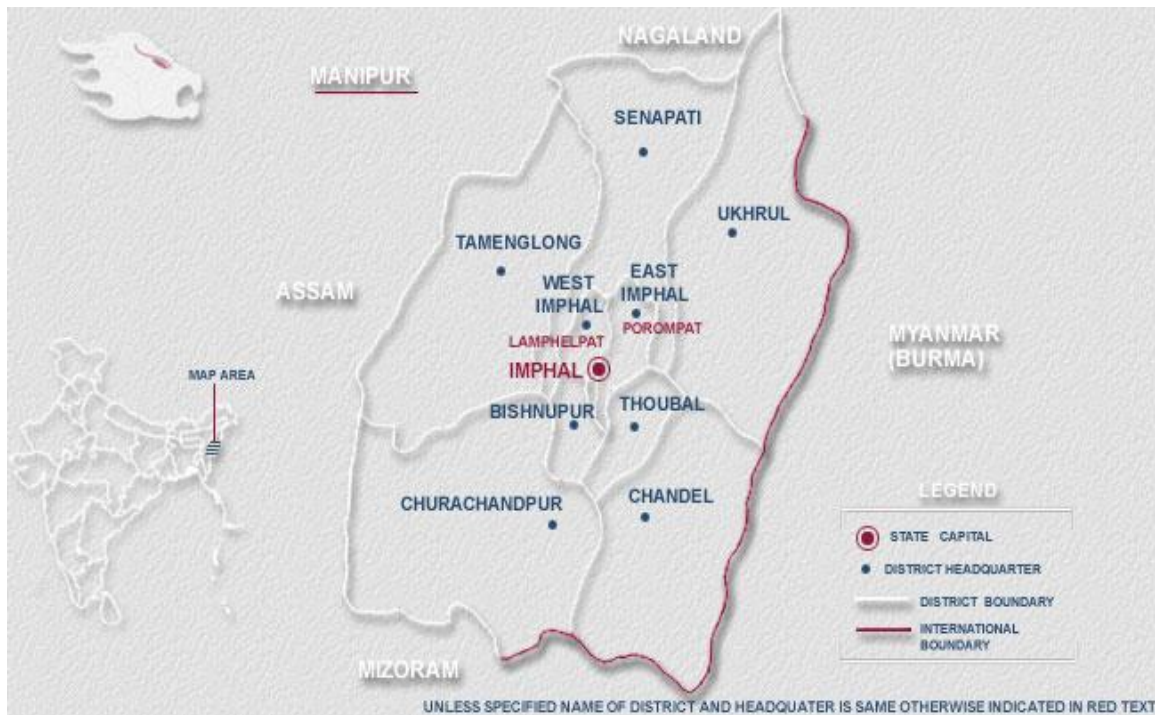
Države Sjeveroistočne Indije, suočene s velikim brojem pobunjeničkih skupina i vrlo zastupljenom trgovinom droge, nisu spominjane u literaturi o narkoterorizmu, kao npr. često spominjani Kolumbija, Peru i Afganistan. Neku vrstu veze između pobunjeničkih skupina, kriminalnih skupina, krijumčarenja oružja i droge, spominju autori koji su proučavali pobunjeničke skupine tog područja, pogotovo Manipura.

¹⁵ Kao zaposlenica Međunarodnog instituta strateških studija (*International Institute for Strategic Studies – IISS*) u Londonu, Virginia Comolli je zadužena za istraživanje transnacionalnog organiziranog zločina, ekstremizma i sigurnosnih prijetnji u Zapadnoj Africi i Sahelu.

Manipur je država Sjeveroistočne Indije, regije koja obuhvaća sedam država- Assam, Arunachal Pradesh, Manipur, Meghalaya, Mizoram, Nagaland, Tripura, a koja je od 1940-ih suočena s etničkim oružanim konfliktima (Binalakshmi, 2007). U sjeverno-istočnim državama vlada nesigurnost, pobunjeničtvo i opći društveni nemir. Manipur je okružen sa sjeverno-istočnim državama Indije- Naglandom, Assamom i Mizozamom, a s istočne strane graniči s Mianmarom. U Manipuru je nezadovoljstvo započelo 1949. godine kad je Maharaja Budhachandra potpisao „Instrument of Accession“, kojim je Manipur postao dijelom Indije. Mnogi dovode u pitanje legitimitet potpisanog dokumenta, pod optužbom da je Maharaja bio prisiljen potpisati (Singh i Nunes, 2013). Također, ustupanje doline Kabaw Mianmaru 1953. godine je utjecalo na emocije stanovnika Manipura. Nejednak tretman New Delhija prema ovoj državi, iznjedrio je revolucionarne oružane grupe 1960-ih i 1970-ih godina, kojima je zajedničko obilježje želja za poboljšanjem položaja unutar Unije, odnosno neovisnost od Unije, te uređivanje vanjskih granica. Najpoznatije su: Ujedinjena nacionalna oslobodilačka Fronta Manipura (*United National Liberation Front of Manipur- UNFL*), 1964. godine osnovana, zatim Revolucionarni narodni front (*Revolutionary People's Front- RPF*) s oružanim krilom Narodna oslobodilačka vojska (*People's Liberation Army- PLA*) (1967.), zatim Narodna revolucionarna stranka Kangleipak (*People's Revolutionary Party of Kangleipak- PREPAK*) (1977.) i njegov oružani dio Kanglei Kana Yan Lup (KYKL) koji je osnovan 1994. godine. Osim faktora nezadovoljstva politikom Indije, nasilju pogoduje i izrazita heterogenost stanovništva, budući da na prostoru Manipura živi više od 30 zajednica i plemena. Brojni su sukobi između najveće zajednice Meiteisa, koja je nastanjena u dolini, te druge dvije po veličini- Nagasa i Kukisa, ove dvije zajednice obitavaju u brdima. Zajednice su međusobno u sukobu i sukobu protiv države Indije (*Human Rights Watch*, 2008). Riječ je o dugogodišnjem procesu formiranja identiteta i borbi za autonomiju koja je skrenula s puta. Oružane grupe se služe terorom i zastrašivanjem, te su utjecale u velikoj mjeri na svakodnevni život i razvoj regije. Stanovništvo je potlačeno od strane sigurnosnih sila, ali još više od oružanih skupina koje zastrašuju, vrše iznude i 'oporezuju' stanovništvo, a KYKL i PREPAK otimaju i djecu zbog otkupnine ili novačenja (Singh i Nunes, 2013). Organizacije su penetrirale duboko u državu Manipur, u njenu centralnu administraciju, a Indija ne smatra da se situacija otela kontroli, već je jednostavno suviše komplicirana da bi ju pokušali riješiti, čime ostavljaju pobunjenicima slobodne ruke. Pobunjeničke skupine su prošle kroz proces transformacije tijekom dugogodišnjeg djelovanja. Većina skupina je u početku bila nadahnuta komunističkom ideologijom

Kine, a vođe su nastojale uspostaviti besklasno društvo koje bi se temeljilo na društvenoj, ekonomskoj i političkoj jednakosti za sve. Danas su to skupine koje nastoje doći do brze zarade ilegalnim putem- iznudama, trgovanjem oružjem i drogom. Moguće je da je transformacija započela kasnih 1970-ih/ ranih 1980-ih godina, kad su se otvorile nove mogućnosti zarade. Naime, u to vrijeme Manipur, koji graniči s tzv. područjem 'zlatnog trokuta', postaje alternativa za krijumčarenje heroina državama kao što su Malezija, Singapur i Indonezija u kojima su uvedene efektivne mjere protiv droga. Upravo u to vrijeme zloupotreba heroina postaje ozbiljan problem u Manipuru, a HIV/AIDS infekcija se proširila među stanovništvom intravenoznim korištenjem droge (Binalakshmi, 2007). Pobunjeničke skupine su 1990-ih provodile žestoke kampanje protiv droga, tako su PLA i UNFL primjerice ubile nekoliko stotina preprodavača i korisnika droga (Lama, 2001). Članovi skupina bi prvo upozorili krijumčare, preprodavače i korisnike da prestanu, ako ih ne bi poslušali, pobunjenici bi im najčešće pucali u nogu i objavili njihovo ime javnosti. Također, prijetili su roditeljima ovisnika da djecu pošalju u zatvor ili u rehabilitacijsku ustanovu. Njihova obavještajna mreža i nadzor sumnjivih osoba su bili na visokoj razini, na višoj razini od indijskih vladinih agencija. Upravo je zato čudno da je pored ovih strogih akcija Manipur još uvijek krijumčarska država i država 'korisnik' heroina. Indijsko Ministarstvo za unutrašnje poslove (*Indian Ministry of Home Affairs*) izjavilo je da su obavještajne mreže utvrdile da je određena manipurska pobunjenička skupina uključena u trgovinu drogom, ime skupine nisu naveli (Mentschel, 2007). Uključenost pobunjeničke skupine, ili više njih, u trgovinu drogama bi objasnila kako na području koje je pod strogom kontrolom, ilegalno tržište droga desetljećima ne jenjava. Također, objasnilo bi odakle pobunjenicima i drugim nedržavnim akterima financijska sredstva za nabavu modernog i sofisticiranog oružja koje je u cirkulaciji u ovoj regiji. Mnogi vjeruju da bi skupine mogle to priuštiti jedino ako su uključene u krijumčarenje i trgovanje drogom, ili je možda u pitanju sponzorstvo stranih agencija (pakistanski ISI (*Inter-Services Intelligence*) primjerice) (Lama, 2001). Tako se za malu skupinu etničkih pobunjenika Kukija smatra da je direktno uključena u krijumčarenje, sitnu distribuciju, ili najvjerojatnije 'oporezivanje' krijumčara (10-20% od zarade krijumčara) (Singh i Nunes, 2013). Nema puno podataka o ovoj vezi, jedan od mogućih razloga je što je dosadašnja indijska politika bila promatranje terorizma i krijumčarenja droge kao dva različita fenomena koji nemaju zajedničkih dodirnih točaka. Vrlo je vjerojatno da veza između ta dva fenomena postoji u Manipuru, zacijelo i u cijeloj regiji, no koliki je obujam i kakav

je karakter te veze, te koje su pobunjeničke skupine uključene u posao narkoticima, treba još istražiti.

Slika 3: Karta Manipura (South Asia Terrorism Portal, Institute for Conflict Management, http://www.satp.org/satporgrp/countries/india/states/manipur/terrorist_outfits/index.html#, učitano 10. veljače, 2017.)

Zaključak

U ovom smo radu krenuli od definicije da je narkoterorizam spoj terorizma i organiziranog kriminala vezanog uz posao s drogama. Studijom slučaja pokušali smo istražiti tu vezu. Veza između ovih fenomena postoji, ona je pragmatična veza od koje teroristi i kriminalni elementi imaju koristi. Narkoterorizam ne predstavlja nikakvu novu opasnost, samo novu perspektivu gledanja. Zaključujemo da je narkoterorizam društvena konstrukcija.

Prije svega u dobrom dijelu slučajeva uopće nije riječ o terorizmu, već o drugim tipovima oružanih skupina (FARC, ELN, pokret Taliban), što dovodi u pitanje sam termin narkoterorizam, kao poseban oblik terorizma. Terorizam je sveprisutan te ne čudi što ga se povezuje uz droge, koje su također jedna od netradicionalnih prijetnji sigurnosti, ali ne ostavljaju toliko snažan utisak na javnost kao terorizam. Naime, nakon 11. rujna u javnosti se stavlja naglasak na terorizam. Administracije država, političari, teoretičari, novinari i publika, potaknuti atmosferom straha i panike koju je ostavio taj akt, čiji je cilj to upravo i bilo, u središte stavljaju prijetnju od terorizma. Osim moćnih aktera, kao što su SAD i UN, koji se služe borbom protiv terorizma (kao što su za vrijeme Hladnog rata služili borbom protiv komunizma) kako bi uspostavile svjetsku dominaciju, na primjeru Zapadne Afrike smo uočili i druge aktere koji imaju koristi od tzv. narkoterorizma. Vlade manje moćnih država preuveličavaju vezu između terorizma i kriminala vezanog uz droge kako bi dobile financijsku pomoć moćnijih država. Također, ponekad politička elita uključena u kriminalne aktivnosti nastoji optužiti teroriste za vlastite prijestupe.

Pri proučavanju ovog fenomena ne smijemo zaboraviti jedan bitan element-globalizaciju, nove tehnologije koje su olakšale transport i komunikaciju su pogodovale razvoju ovih prijetnji pojedinačno, ali su i znatno utjecale na povezivanje aktera narkoterorizma globalno, kao što je primjer veza IRA-e sa FARC-om u Južnoj Americi i balkanskim kriminalnim organizacijama u Europi.

Mi ne negiramo postojanje veze između terorizma i narkotika, kao neki teoretičari, samo naglašavamo kako je narkoterorizam društvena konstrukcija koja je proizvod određenog konteksta, povijesnog vremena i kulture, te prije svega politički konstruiran fenomen. Postoji i veza između otmica i terorizma, ali njoj se ne pridaje pažnja, ona nije politički i medijski konstruirana kao veza između terorizma i droge. Proces konstruiranja najbolje vidimo na primjeru Manipura, odnosno Sjeveroistočne

regije Indije, koja malo više od pola stoljeća ima problem s pobunjeničkim skupinama, a s drogama od kasnih 1970-ih/ranih 1980-ih. Naime, podataka o vezi između ta dva elementa nema mnogo, a u službenim dokumentima navode kako je razlog tome što je dosadašnja politika bila promatranje ta dva fenomena odvojeno. Odnosno, interakcija između njih je bila zanemarena, a promjena globalne politike je s vremenom potaknula promjenu indijske politike prema terorizmu i organiziranom kriminalu koji se odnosi na droge.

Svaki element ove veze je prijetnja sigurnosti na više razina, od međusobne suradnje teroristi i kriminalne organizacije profitiraju, što olakšava daljnju suradnju, provođenje kriminalnih aktivnosti, raširenost droga, te financiranje terorističkih akata. Opće je prihvaćeno da se terorizam ne može uništiti ili spriječiti, bez uklanjanja uzroka koji su doveli do terorizma, stoga je bitno naglasiti da mjere protiv narkoterorizma, koji nije oblik terorizma, već veza između terorista, organiziranog kriminala i droga, neće utjecati na nestanak terorizma. Možda će otežati financiranje, ali ove skupine najčešće imaju nekoliko izvora prihoda, a 'napad na financije' je već odavno jedna od glavnih taktika u borbi protiv terorizma, odnosno terora. Terorističke organizacije i druge oružane skupine će naći izvor za financiranje, neovisno o uključenosti u posao drogama. Nije novost da se skupine koje se služe nekonvencionalnim i ilegalnim sredstvima pri ostvarenju svojih ciljeva, služe narkoticima kako bi došle do profita. Skupine su često uključene i u iznude, otmice, krijumčarenje drugih ilegalnih dobara, pljačke i novčane prevare. Ne tvrdimo da taktika nije korisna, ali ona nije dovoljna, budući da ne uključuje sve elemente koje bi učinkovita protuteroristička strategija¹⁶ trebala imati.

¹⁶ „Protuterorističke strategije uključuju prvenstveno politička djelovanja (ali i socijalna, gospodarska i dr. djelovanja kao rezultat političkih odluka) i sigurnosna djelovanja te su fokusirana na četiri elementa: -na uzroke koji dovode do terorizma (diskriminacija, deprivacija, politička represija, nepravde, podjarmljivanja, nizak životni standard itd., što pogoduje nastanku i kadrovskom strukturiranju organizacija); na sposobnost terorističkih entiteta (reduciranje sposobnosti za izvršenje terorističkih akata); na namjere terorističkih entiteta (pravodobno raspolaganje točnim analizama o namjerama terorističkih organizacija i utjecaj na namjeravane akcije) i na konkretne sigurnosne aktivnosti i protumjere.“ (Bilandžić, 2010: 179 i 180)

Sažetak

Sažetak: *U ovom radu se teorijski obradio problem fenomena narkoterorizma. Fenomen nije univerzalan, ni generički, te se javlja samo u određenim društvima i ovisi o kontekstu. U skladu s time, odabran je konstruktivistički pristup sigurnosnih studija, kao kombinacija kritičke teorije i sociološkog konstruktivizma. Radna definicija od koje se kreće je da je narkoterorizam veza između terorizma i organiziranog kriminala vezanog uz proizvodnju, krijumčarenje i prodaju ilegalnih droga. Glavni cilj rada je bio ispitati je li narkoterorizam društvena konstrukcija ili ozbiljna prijetnja sigurnosti. Provedena je studija slučajeva skupina koje se smatraju narkoteroristima. Za studiju slučajeva uzete su ove skupine: Revolucionarne oružane snage Kolumbije (FARC), Narodna oslobodilačka vojska (ELN), i Ujedinjene obrambene grupe Kolumbije (AUC), zatim Irska republikanska armija (IRA), Kurdistska radnička stranka (PKK), Talibanski pokret i Al Qa'ida, Hezbollah te pobunjeničke skupine Sjeveroistočne Indije, točnije Manipura.*

Ključne riječi: *droga, konstruktivizam, narkoterorizam, organizirani kriminal, studija slučaja, terorizam*

Literatura:

Ajduković, M. (2008) „Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad“, *Revija za socijalnu politiku*, god 15., br. 3., str 395-414, Zagreb 2008

Atilgan A. H. (2016) „Drug trafficking funds PKK: Ministry report“ [online].
Anadolu Agency,
prikazano na :<http://aa.com.tr/en/anadolu-post/drug-trafficking-funds-pkk-ministry-report/597995>, učitano: 2. veljače 2017.

Azani, E. „The Hybrid Terrorist Organization: Hezbollah as a Case Study“, *Studies in Conflict & Terrorism*, 36:899-916, 2013, Taylor and Francis Group, LLC, online

Bacik, G. i B.B. Coskun (2011) „The PKK Problem: Explaining Turkey’s Failure to Develop a Political Solution“, *Studies in Conflict & Terrorism*

Bauman, Z. (2007) *Liquid Times, Living in an Age of Uncertainty*, Polity Press

BBC News (8 February, 2017) „Colombia: Peace talks with ELN rebel group begin“, prikazano na: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-38902638>, učitano: 20. veljače 2017.

Behera, B. (2013) „Drug Trafficking as a Non-traditional Security Threat to Central Asian States“, *Jadavpur Journal of International Relations* 17(2) 229–251 Jadavpur University SAGE Publications Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC DOI:10.1177/097359814535055 <http://jnr.sagepub.com>

Berger, P.L. i Luckmann, T. (1992) *Socijalna konstrukcija zbilje: rasprava o sociologiji znanja*, Naprijed, Zagreb

Bilandžić, Mirko (2005) *Sjeverna Irska između rata i mira*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb

Bilandžić, Mirko (2010) *Sjeme zla: Elementi sociologije terorizma*, Plejada d.o.o. i Synopsis d.o.o., Zagreb

Bilandžić, Mirko (2014) *Sjeme zla: Elementi sociologije terorizma*, Despot Infinitus d.o.o., Zagreb

Bilandžić, Mirko (2016) „Kolumbijski mirovni sporazum: put k miru ili paradoksi terorizma“, *Vojna povijest*, broj 68, studeni 2016, Večernji list d.o.o.

Björnehed, Emma (2004) ‘Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror’, Routledge, Global Crime, Vol. 6, No. 3&4, August November 2004, str. 305-324.,

prikazano na: http://www.silkroadstudies.org/new/docs/publications/2005/Emma_Narcoterror.pdf

Centre for Security Policy (4 February, 2016) „DEA Helps Bust Hezbollah European Drug Cell“, prikazano na: <http://www.centerforsecuritypolicy.org/2016/02/04/dea-helps-bust-hezbollah-european-drug-cell/>

Chouvy, P. (2015) „The myth of the narco-state“ *Space and Polity*, 2016, Vol. 20, No 1, 26-38.

Cilluffo, F. (2000) „The Threat Posed from the Convergence of Organized Crime, Drug Trafficking and Terrorism“ Center for Strategic and International Studies, prikazano na: https://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/legacy_files/files/attachments/ts001213_cilluffo.pdf, učitano: 12. prosinca 2016.

CNN (13 November, 2016) „Colombia sign peace deal with FARC“, prikazano na <http://edition.cnn.com/2016/11/12/world/colombia-farc-peace/>, učitano: 5. siječnja 2017.

Colombia, Encyclopaedia Britannica, 2017. Encyclopaedia Britannica Online, prikazano na: <https://www.britannica.com/place/Colombia>, učitano: 5. siječnja 2017.

Combs, C.C. and Slann, M. (2007) : *Encyclopedia of Terrorism, Revised Edition*, Facts On File, Inc. An imprint of Infobase Publishing, 132 West 31st Street New York NY 10001

Coyne, J.C., Hall Blanco, A.R. Burns S. „, The War on Drug sin Afganistan: Another Failed Experiment with Indertiction“ , *The Independent Review*, v.21, n.1, Summer 2016, ISSN 1086-1653

Crespi, F. (2006) *Sociologija kulture*, Politička kultura, Zagreb

Csete, J. & Sánchez, C. (2013) „Telling the story of drugs in West Africa: The newest front in a losing war?“, *Global Drug Policy Observatory*, Policy Breif 1, November 2013

Curtis, E. Glenn & Karacan, T. (2002) „The Nexus Among Terrorists, Narcotics Traffickers, Weapons Proliferators, and Organized Crime Networks in Western Europe“, Library of Congress - Federal Research Division, Washington, D.C

Čačić-Kumpes, J. (1999) *Kultura, etičnost, identitet*, Institut za migracije i narodnosti: Naklada Jesenski i Turk: Hrvatsko sociološko društvo

Elman, C. „Realism“ u Williams, P. D. (ur.). : *Security studies: An introduction*, Taylor & Francis e-Library, 2008, 15-29 str.

FARC, Colombian Militant Group, Encyclopaedia Britannica, 2017. Encyclopaedia Britannica Online, prikazano na: <https://www.britannica.com/topic/FARC>, učitano: 10. siječnja 2017.

Gallagher, M. Joseph (2014) „Terrorism and Organised Crime: Co-operative Endeavours in Scotland?, *Terrorism and Political Violence*“, 26:320–336, Copyright © Taylor & Francis Group, LLC ISSN: 0954-6553 print/1556-183 online

Gergen, K.J. (1985) „The Social Constructionist Movement in Modern Psychology“ *American Psychologist* Vol. 40, No 3, March 1985

Giddens, A. (2007) *Sociologija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb

Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society: Outline of Theory of Structuration*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles

Global Terrorism Database, prikazano na: <https://www.start.umd.edu/gtd/>, učitano: 19. ožujka 2017.

Gomis, B. (2015) „Demystifying 'Narcoterrorism'“ , Global Drug Policy Observatory, Swansea University, Prifysgol Abertawe, Policy Breif 9, svibanj 2015,
prikazano na :<https://www.swansea.ac.uk/media/Demistifying%20narcoterrorism%20FINAL.pdf>

Haralambos, M. i Holborn, M. (2002) *Sociologija, Teme i perspektive*, Golden Marketing, Zagreb

Hartelius, Jonas (2008) “Narcoterrorism”, East West Institute i Swedish Carnegie Institute, Policy Paper 3/2008, prikazano na: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/90550/ipublicationdocument_singledocument/7fcb6741-c9e0-4c69-8bbc-c3a195488fa4/en/2008-02-20_Narcoterrorism.pdf, učitano: 2. srpnja 2016.

Haupt, D.A. (2009) „Narco-terrorism: An increasing threat to National Security“, Faculty of the Joint Advanced Warfighting School, prikazano na: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a530126.pdf>, učitano: 2. srpnja 2016.

Hizballah, Terrorist groups, National Counterterrorism Center, prikazano na: <https://www.nctc.gov/site/groups/hizballah.html>, učitano: 12. prosinca 2016.

Holmberg, John (2009) *Narcoterrorism*,

prikazano na: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a530126.pdf>, učitano: 2. srpnja 2016.

Kai, Boh Ze (27 January, 2016) „Narco Diplomacy: Foreign Policy of The United Wa State Army“, Mantraya Special Report, Mantraya, org. prikazano na: <http://mantraya.org/narco-diplomacy-foreign-policy-of-the-united-wa-state-army/>

Karacasulu, N. i Uzgören, E. (2007) „Explaining Social Constructivist Contributions to Security Studies“ *Perceptions*, Summer-Autumn 2007

Khan, K.J. i Er, O., (2013) „Cutting the link between drugs and terrorists: countering major terrorist-financing means“, Master's Thesis, Monterey : Naval Postgraduate School

Koiremba Singh, N. and Nunes, William (2013) „Drug Trafficking and Narco-terrorism as Security Threats: A Study of India's North-east“, *India Quarterly* 69(1) 65–82 © Indian Council of World Affairs (ICWA) SAGE Publications Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC DOI: 10.1177/0974928412472106 <http://iqq.sagepub.com>

Kolodziej, E.A. (2011) *Sigurnost i međunarodni odnosi*, Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti

Kos-Stanišić (2009) *Latinska Amerika, Povijest i Politika*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb

Lama, M.P. (2001) "India's North-east states: Narcotics, small arms and misgovernance“. *Ethnic Studies Report*, XIX(2), 233

Lewitt, M. (2012) „Hizbullah narco-terrorism. A growing cross-border threat“ IHS Defense, Risk and Security Consulting, September 2012

Makarenko, T. (2004) "The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay Between Transnational Organised Crime and Terrorism," *Global Crime* 6, no. 1 (2004): 129–145.

McDonald, M. „Constructivism“ u Williams, P. D. (ur.). : *Security studies: An introduction*, Taylor & Francis e-Library, 2008, 59-73 str.

Mentschel, B.N.(2007) „Armed conflict, small arms proliferation and women’s responses to armed violence in India’s Northeast“ (Working Paper No. 33). Heidelberg Papers in South Asian and Comparative Politics. Retrieved 15 August 2008, prikazano na: <http://www.sai.uni-heidelberg.de/SAPOL/HPSACP.html>

Mohammadi, Basir i Sobatin (2016) „Analysis of Drug Trafficking and Insurgency Correlation: Case Study of Economic Cooperation Organization (ECO) Region“ , *Asian Social Science* Vol. 12, No 10, 2016, Canadian Center of Science and Education

Mullins, S. (2009) „Parallels Between Crime and Terrorism: A Social Psychological Perspective“ *Studies in Conflict & Terrorism*, 32:811-830, 2009, Taylor & Francis Group, LLC, onilne

Otis, J. (2014) „The FARC and Colombia's Illegal Drug Trade“, Wilson Centre, prikazano na: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Otis_FARCDrugTrade2014.pdf, učitano: 12. siječnja 2016.

Perković, D. i Mikac, R (2012) „Izazovi i prijetnje narkoterorizma“, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, Vol. XV No. 30

Ritzer, G. (1997) *Suvremena sociološkijska teorija*, Nakladni zavod Globus, Zagreb

Rollins, W. i Wyler, L.S. (2010) „International Terrorism and Transnational Crime: Security Threats, U.S. Policy, and Considerations for Congress“, Congressional Research Service

Rowland (1999) *The Cambridge Companion to Liberation Theology*, Cambridge University Press

Savić, Dean (2015) *Organizirani kriminal, (ne) prepoznata prijetnja*, Jesenski i Turk

Sloan, B. i Cockayne J. (2011) „Terrorism, Crime and Conflict: Exploiting the Differences Among Transnational Threats“, Center on Global Counterterrorism Cooperation, Policy brief, veljača 2011.

Sullivan, M. (2014) „Middle East Security Report 19“, Hezbollah in Syria, Institute for the Study of War, Washington DC

Stanford University (2015) „Mapping Militant Organizations, Revolutionary Armed Forces of Colombia- People's Army“, prikazano na: <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/89>, učitano: 14. siječnja 2016.

Stanford University (2015) „Mapping Militant Organizations: National Liberation Army (Colombia)“, prikazano na: <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/87>, učitano: 14. siječnja 2016.

Stanford University (2015) Mapping Militant Organizations United Self-Defense Forces of Colombia, prikazano na: <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/89>, učitano: 14. siječnja 2016.

Stein, A. i Foley, M. (2016) „The YPG-PKK Connection“ [online], Atlantic Council, Dostupno na: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypg-pkk-connection>

Tezcür, G. M. (2010): „When Democratization Radicalizes: The Kurdish Nationalist Movement in Turkey“ *Journal of Peace Research*

The Guardian (27 April 2010) „Manuel Noriega- from US friend to foe“, prikazano na:<https://www.theguardian.com/world/2010/apr/27/manuel-noriega-us-friend-foe>, učitano: 5. travnja 2017.

The Guardian (2 September 2016) „Turkey's Syria shows how each party is fighting its own war“, prikazano na: <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/02/turkey-syria-offensive-each-party-is-fighting-its-own-war-kurds-us-isis>, učitano: 3. travnja 2017.

The guerrilla groups in Colombia, United Nations Regional Information Centre (UNRIC) for Western Europe, prikazano na: <http://www.unric.org/en/colombia/27013-the-guerrilla-groups-in-colombia>, učitano: 6. siječnja 2017.

Thoumi (2002) „Illegal Drugs in Colombia: From Illegal Economic Boom to Social Crisis“, ANNALS, AAPS, 582, July 2002

Toros, H. & Mavelli, L. (2013) : „Terrorism, organised crime and the biopolitics of violence“, Critical Studies on Terrorism, 6:1, 73-91,
DOI: 10.1080/17539153.2013.765701

United Nations Office on Drugs and Crime (2006) *Afghanistan Opium Survey 2006*, prikazano na:https://www.unodc.org/pdf/research/AFG05%20_full_web_2006.pdf, učitano: 4. travnja 2017.

United Nations Office on Drugs and Crime (2016) *World Drug Report 2016*, UNODC Research, prikazano na: https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf

U.S. Department of Justice, Drug Enforcement Administration (2015): *FY 2016, Performance Budget, Congressional Submission*, prikazano na:<https://www.justice.gov/jmd/file/821351/download>

U.S. Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism (2013): *Country Reports on Terrorism 2012*,

prikazano na: <https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2012/>

U.S. House Committee on Homeland Security (2012), Subcommittee on Oversight, Investigations and Management: *A line in the Sand: Countering Crime, Violence and Terror at the Southwest Border*, Washington, DC, prikazano na: <https://homeland.house.gov/files/11-15-12-Line-in-the-Sand.pdf>

U.S. Printing Office (Decembre 1998): *Drugs, Law Enforcement and Foreign Policy*, prikazano na: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB13/north06.pdf>

U4 Expert Answer: „Colombia: Overview of corruption and anti-corruption in Colombia“ prikazano na: <http://www.u4.no/publications/colombia-overview-of-corruption-and-anti-corruption/>, učitano: 2. veljače 2017.

Wilkinson P. „Terrorism“ u Dun Cavelty M. and Mauer, V. (ur.) : *The Routledge Handbook of Security Studies*, First published 2010, Routledge, This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 129-138 str.

Williams, P.D. „Security studies: An Introduction“ u Williams, P. D.(ur.) : *Security studies: An introduction*, Taylor & Francis e-Library, 2008, 1-10 str.

Wohlfortn, W.C.: „Realism and Security Studies“ u Dun Cavelty M. and Mauer, V. (ur.): *The Routledge Handbook of Security Studies*, First published 2010, Routledge, This edition published in the Taylor & Francis e-Library, 9-21 str.

Yin, R.K. (2009) *Case study research: Design and methods*, (4th Ed) Thousand Oaks, CA: Sage